

Emmi Hallamaa
Elina Sihlman

Selkoa arkeen

Sisällön tuottaminen selkokieeliseen julkaisuun arjen strukturoimisesta pakolais- ja turvapaikanhakijavanhemmille.

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Toimintaterapeutti (AMK)

Toimintaterapia

Opinnäytetyö

1.12.2013

<p>Tekijä(t) Otsikko</p> <p>Sivumäärä Aika</p>	<p>Emmi Hallamaa ja Elina Sihlman Selkoa arkeen: Sisällön tuottaminen selkokiekiseen julkaisuun arjen strukturoimisesta pakolais- ja turvapaikanhakija vanhemmille</p> <p>41 sivua + 5 liitettä 19.12.2013</p>
<p>Tutkinto</p>	<p>Toimintaterapeutti (AMK)</p>
<p>Koulutusohjelma</p>	<p>Toimintaterapian koulutusohjelma</p>
<p>Suuntautumisvaihtoehto</p>	<p>Toimintaterapeutti</p>
<p>Ohjaaja(t)</p>	<p>Yliopettaja Toini Harra Lehtori Anne Talvenheimo-Pesu</p>
<p>Suomeen muuttaessaan maahanmuuttaja- ja pakolaistaustaiset perheet kohtaavat paitsi uuden ympäristön ja kulttuurin, myös uudenlaisen opetus- ja koulukulttuurin. Monesti lapsi oppii koulukulttuuriin käytännön kautta koulussa, mutta vanhemmalle, jolla ei itsellään ole kokemusta Suomen koulukulttuurista, lapsen oppimisen tukeminen koulun ulkopuolella tuottaa haasteita. Opinnäytetyö tarjoaa materiaalia vanhemmille, juuri tämän koulun ulkopuolisen oppimisen tukemisen avuksi.</p> <p>Opinnäytetyö on toteutettu yhteistyössä Kidutettujen kuntoutuskeskuksen ja Plan Suomen kanssa. Opinnäytetyössä tehdyn pohjatyön tarkoitus on lopulta tuottaa pakolais- ja turvapaikanhakijaperheille suunnattu selkokiekkinen materiaali, joka auttaisi vanhempia strukturoimaan perheen arkea lapsien kouluaajan ulkopuolella. Materiaalin on tarkoitus myös tukea vanhempien osallistuvaa roolia lapsen koulutyöskentelyssä, koska lähdekirjallisuuden ja yhteistyökumppaneiden kokemusten perusteella vanhempien on vaikea osallistua lapsien koulunkäynnin tukemiseen kotiympäristössä. Opinnäytetyön aihe nousi ensisijaiselta yhteistyökumppaniltamme Kidutettujen kuntoutuskeskuksen YTY-hankkeen henkilökunnalta. Yhteyden haastatteluun saimme Plan Suomen kautta.</p> <p>Opinnäytetyön pääaineisto koostui kolmesta maahanmuuttajavanhemman haastattelusta. Haastattelut analysoitiin narratiivisen analyysin avulla. Lähdekirjallisuutta käytettiin haastattelujen analysoinnin tukena sekä pohjatyön ja teoreettisen tarkastelun perustana. Haastattelujen perustella selvisi, että ideoimistamme luonnoksista arkipäivää kellotaulun avulla jäsentävä oli kaikkein selkein. Haastatteltavat tuottivat sisältöä lopulliseen tuotokseen omia kokemuksiaan arjen toiminnoista jakamalla.</p> <p>Haastattelujen perusteella suurimmaksi haasteeksi kotoutumisprosessissa nousivat puutteelliset suomen kielen taidot ja yhteisöllisyyteen liittyvät kulttuurilliset erot. Tiedonhaun perusteella pakolais- ja turvapaikanhakijavanhemmille tuotettua materiaalia on olemassa vähän suhteutettuna ammattilaisille suunnatun materiaalin määrään. Tuottamamme materiaali pyrkii tasoittamaan tätä epäsuhdetta.</p>	
<p>Avainsanat</p>	<p>Interventio, toiminnallinen oikeus, toiminnallinen identiteetti, ympäristö</p>

Author(s) Title	Emmi Hallamaa and Elina Sihlman Makes sense: Producing content for plain language material about structuring everyday life for refugee- and asylumseeker parents.
Number of Pages Date	41 pages + 5 appendices 19 December 2013
Degree	Bachelor of Health Care
Degree Programme	Occupational Therapy
Specialisation option	Occupational Therapy
Instructor(s)	Toini Harra, Principal Lecturer Anne Talvenheimo-Pesu, Senior Lecturer
<p>The purpose of this thesis was to produce content for a material that would help refugee and asylum seeker parents to structure their families' everyday life outside school and to offer ways to participate in children's learning at home. To make the material more understandable it was written in plain language. We worked in partnership with The Center for Torture Survivors (TCTS) and Plan Finland. The subject of the thesis was suggested by the personnel of our main partner TCTS. The connection to the interviewees was made through Plan Finland.</p> <p>The main data for this study was collected from three individual interviews with an immigrant parent. The interviews were analyzed by narrative analysis method. Literature was used as base for the interview analysis and to provide a basis for our theoretical analysis. Based on the information we gathered from the interviews. By sharing their own experiences of everyday life the interviewees provided content for the final publication. The thesis produced a publication and provided some new information about the subject to our partners.</p> <p>The results of the interviews lead to the conclusion that the biggest challenge to the integration process is the lack of language skills and the cultural differences concerning community life. The information retrieval shows that there is only a little material available for asylum seeker and refugee parents compared to the amount of material there is for the professional working in the field. The material we produced aims at equalizing this disproportion.</p>	
Keywords	Intervention, occupational justice, occupational identity, environment

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Tausta ja yhteistyökumppanit	2
3	Tavoitteet	5
4	Teoreettiset ja eettiset lähtökohdat	6
4.1	Näkökulman muodostaminen	6
4.2	Aiheeseen liittyvät tutkimukset	8
4.2.1	Toiminnallista deprivatiota käsittelevät tutkimukset	9
4.2.2	Suvaitsevuuutta Suomessa käsittelevä tutkimus	11
4.2.3	Pakolaistaustaisten vanhempien osallistuminen lastensa koulunkäyntiin	13
4.3	Aiemmat samalle kohderyhmälle tuotetut kotouttamista tukevat materiaalit Suomessa	14
4.4	Selkokieli	16
4.4.1	Selkokielen tuottaminen ja rakenne	16
4.4.2	Selkokielen julkaisun ulkoasu	19
4.4.3	Selkokielen suhde toiminnalliseen oikeuteen	21
4.5	Eettiset lähtökohdat	21
5	Aineiston keruu	23
5.1	Eettinen näkökulma haastattelujen toteuttamiseen	23
5.2	Haastattelurungon kokoaminen	25
5.3	Haastattelujen toteuttaminen	26
5.4	Analyysi	27
6	Tulokset	29
6.1	Aineistoanalyysin tulokset	29
6.2	Tuotettava materiaali: ”Selkoa arkeen”	33
7	Pohdinta	35
8	Lähteet	38

Liitteet

Liite 1. Haastattelulupa

Liite 2. Haastattelurunko

Liite 3. Alkuperäinen haastattelurunko

Liite 4. Luonnospohjat

Liite 5. Opinnäytetyön palauttamishetkellä valmiina oleva materiaali

1 Johdanto

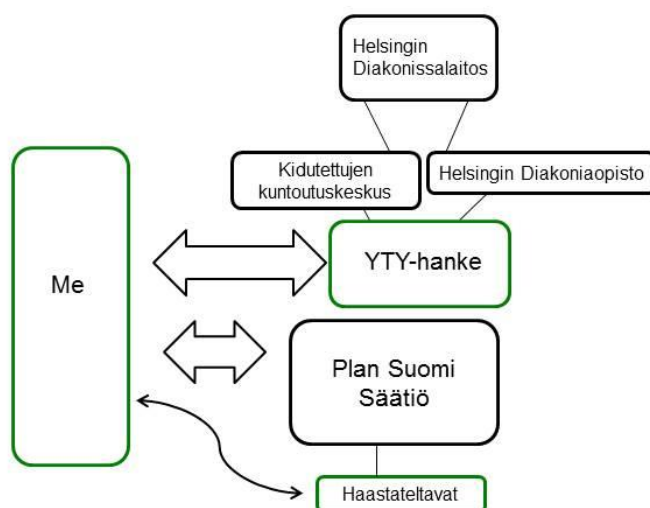
Kun ihminen joutuu muuttamaan asuinmaatansa vastoin omaa tahtoaan tai mahdollisuutta valita uutta asuinmaatansa perheen sisäiset roolit menevät helposti sekaisin. Maahanmuuttajaperheissä monesti lapsi omaksuu uuden maan kulttuurin ja kielen nopeammin kuin vanhemmat. Lapsi omaksuu kulttuurin ja kielen paljolti koulun kautta. Kun lapsi taitaa kielen ja kulttuurin, joutuu hän monesti toimimaan arkipäiväisissä tilanteissa roolissa, joissa lapsen ei vielä tarvitsisi osata toimia, kuten toimiessaan tulkkina vanhemmille virallisessa asiointissa. Samalla vanhempi ei välttämättä tunne Suomen koulukulttuuria, tiedä tapoja ja oletuksia, eikä näin ollen osaa neuvoa ja tukea lapsensa koulunkäyntiä tahtomallaan ja tarkoituksenmukaisella tavalla. Sekä lapsen, että vanhemman roolin ja identiteetin tukemiseksi on tärkeää turvata lapsen mahdollisuus saada tukea vanhemmaltaan, ja vanhemman mahdollisuus löytää keinoja lapsensa tukemiseksi. (Zandkarimi 2013, Arvonen, Katva & Nurminen 2010: 39)

Opinnäytetyössä etsimme keinoja tämän perheissä vallitsevan epätasapainon helpottamiseen, jotta arki helpottuisi ja tarjota kohderyhmän parissa työskenteleville ammattilaisille konkreettinen työväline. Opinnäytetyöprosessissa työstämme materiaalia, jonka tarkoitus on tukea pakolais- ja turvapaikanhakijaperheiden arjen jäsentämistä. Materiaali tullaan tuottamaan yhteistyössä Diakoniaopiston ja Kidutettujen kuntoutuskeskuksen kanssa, käynnissä olevan YTY-hankkeen osana. Aikataulullisista syistä lopullinen materiaali työstetään loppuun ja julkaistaan opinnäytetyöprosessin jälkeen. Opinnäytetyöprosessissa tuotamme materiaalin sisältöä ja teoreettisen viitekehyksen.

Opinnäytetyö painottaa perheiden voimavaroja ja toimintamahdollisuuksia. Aineiston materiaalia varten olemme tuottaneet haastatellen maahanmuuttaja vanhempia ja tutustuen aiheeseen liittyviin tutkimuksiin ja teorioihin. Haastateltavat toimivat prosessissa oman arkensa asiantuntijoina. Opinnäytetyössä lähestymme aihetta etenkin toiminnallisen oikeuden näkökulmasta. Julkaistu materiaali tulee olemaan selkokielineen. Korostamme työssämme selkokielisyyden ja kielen merkitystä toiminnalliseen oikeuden toteutumiseen. Maahanmuuttaja- ja pakolaistyössä ympäristön ja kulttuurin merkitys korostuu huomattavasti. Ympäristöä lähestymme työssä inhimillisen toiminnan mallin näkökulmasta.

2 Tausta ja yhteistyökumppanit

Opinnäytetyön aihe nousi pääyhteistyökumppanilta Helsingin Diakonissalaitokselta, johon olimme yhteydessä kiinnostuttuamme heidän käynnissä olevasta YTY-hankkeesta luettuamme siitä heidän internetsivuilta. Opinnäytetyön aiheen ja toteutuksen jäsentyessä olimme yhteydessä pakolais- ja turvapaikanhakija asiakkaiden parissa työskenteleviin ammattiyhteisöihin ja ammattilaisiin, jota kautta saimme toisen yhteistyökumppanin Plan Suomen, jonka yhteyshenkilö järjesti meille yhteyden haastateltaviin.

Kuvio 1. Suhteemme yhteistyökumppaneihin.

Opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä Helsingin Diakonissalaitoksen alaisuudessa toimivien Kidutettujen kuntoutuskeskuksen ja Diakoniaopiston YTY-hankkeen kanssa. YTY-hankkeen tavoitteena on kehittää moniammatillinen malli, jonka avulla 7-24-vuotiaiden pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden oppimista voidaan tukea ja tunnistaa sekä ehkäistä tyypillisiä ”oppimisen ja tunnepuolen ongelmia”. Tämä tapahtuu tuottamalla kouluille menetelmiä oppimisen ongelmien kartoittamiseen ja koulutyöntekemiseen. Hanketta rahoittaa EU:n pakolaisrahasto. (Diakonissalaitos 1 n.d.)

Hankkeen tavoitteena on myös vahvistaa vanhempien mahdollisuuksia tukea lastensa koulunkäyntiä (Diakonissalaitos 1 n.d.). Opinnäytetyössä tehdyn pohjatyon tarkoituksena on lopulta tuottaa materiaali, jonka avulla voidaan tukea vanhemman osallistumista lapsen koulunkäyntiin kotiooloissa. Materiaali on tarkoitettu vanhemmille helposti omaksettavaksi ja tarpeita vastaavaksi, ja sen fokuksena ovat perheen toimivat arkirutiinit. Pyrimme siihen, että materiaalin avulla perhe saa kokemuksen siitä, että heitä tuetaan ja innostetaan toimimaan aktiivisina toimijoina lapsen oppimisen suhteen. Lapsi kokee koulunkäynnin mielekkäämmäksi, kun vanhemmat tukevat häntä siinä. Lisäksi vanhempien kotoutuminen helpottuu, kun perheen sisäiset roolit eivät mene prosessin aikana sekaisin (Githembe 2009: 3; Zandkarimi 2013).

Helsingin Diakonissalaitos on järjestänyt koulutusta koko historiansa ajan. Helsingin Diakoniaopisto vakiintui Diakonissalaitoksen alaisuudessa toimivan koulutuslaitoksen nimeksi vasta vuonna 1969. (Diakonissalaitos 2 n.d.) Kidutettujen kuntoutuskeskus (jatkossa KITU) on toiminut viimeisen 20 vuoden ajan. Alun perin se on saanut innoituksensa Tanskasta, jossa toiminta on alkanut jo paljon aiemmin. KITU perustettiin myös siitä syystä, että 1989 Suomi ratifioi YK:n kidutuksen vastaisen sopimuksen. Sopimukseen sitoutuneet valtiot takaavat kidutuksen uhreille mahdollisimman kattavan kuntoutuksen. Tällä hetkellä KITUlla on potilaita yhteensä yli 40 maasta ja käytössä on yli 30 kieltä. (Diakonissalaitos 3 n.d.) KITU on poliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumaton. (Diakonissalaitos 4 n.d.)

Toinen meille tärkeä yhteistyökumppani opinnäytetyöprosessissa oli Plan Suomi Säätiö (jatkossa Plan Suomi). Plan Suomen kautta saimme haastateltavia vanhempia kommentoimaan materiaalia sen erivaiheissa ja antamaan vanhemman näkökulman perheen arjesta. Plan Suomi toimii itsenäisenä osana kansainvälistä Plan International organisaatiota ja se on uskonnollisesti ja poliittisesti sitoutumaton (Plan Suomi 1 n.d.). Yhteyshenkilömme Planin puolelta työskentelevät Matkalla-hankkeessa, jonka tavoitteena on tarjota lyhyen aikaa Suomessa olleille yläasteikäisille vertaisryhmä- ja vapaa-aikatoimintaa. Lisäksi hankkeeseen sisältyy vanhemmille suunnattuja tapaamisia. (Plan Suomi 2 n.d.)

Opinnäytetyön toteuttaminen vaati yhteistyötä usean eri toimijan kanssa. Opinnäytetyö teoriaan tai kokonaisuuteen liittyvää ohjausta tarvittaessa olivat Kidutettujen tukikeskuksen YTY-hankkeen työntekijät ensisijainen kontaktimme. Tapasimme heitä myös sovitussa tapaamisissa joissa käsiteltiin opinnäytetyön edistymistä ja kehittämisehdo-

tuksia. Hankkeen tiimiin kuuluivat projektin vetäjä, toimintaterapeutti, psykologi ja erityisopettaja, he myös kommentoivat haastattelurunkomme ennen kuin lähdimme tekemään haastatteluja. Koko projektin ajan vuoropuhelu sujui hyvin ja positiivisissa merkeissä. Yhteinen innostus ja tekemisen ilo oli helposti havaittavissa tapaamiskerroilla. Plan Suomen Matkalla-hankkeen yhteistyöhenkilön kautta saimme kontaktin haastateltaviin.

3 Tavoitteet

Opinnäytetyön alkuperäisenä tavoitteena oli tuottaa pakolais- ja turvapaikanhakija vanhemmille suunnattu selkokieline internetissä julkaistava materiaali. Tämä tavoite ei kuitenkaan toteutunut tavoiteajassa ja prosessin loppupuolella päädyimme muokkaamaan tavoitteitamme niin että tuotamme opinnäytetyössä materiaaliin sisältöä ja teemme tarvittavan taustatyön ja lopullinen materiaali työstetään loppuun ja julkaistaan opinnäytetyön palautuksen jälkeen.

Pitkän aikavälin tavoitteena opinnäytetyön osalta on se, että yhteistyötaho pystyy käyttämään tuottamaamme materiaalia hyödyksi työssään myös tulevaisuudessa ja kääntämään sen muille kielille. Toinen pitkän aikavälin tavoite on se, että vanhemmat pystyvät aidosti hyödyntämään tuottamaamme materiaalia ja että se helpottaisi heidän kotoutumisprosessiaan niin, että se tapahtuisi enemmän samanaikaisesti heidän lastensa kanssa.

Toimintaterapeuttisesta näkökulmasta pyrimme tuottamaan materiaalin, jota voidaan käyttää myös tulevaisuudessa parantamaan vanhempien toiminnallista pätevyyttä ja identiteettiä. Tämä tapahtuu tarjoamalla heille esimerkkejä toimivan arjen jäsentämisestä aikataulullisesti, mikä voi auttaa heitä vahvistamaan rooliaan vanhempana ja osallistumaan lapsen oppimisen tukemiseen kotiympäristössä. Tuotettavan materiaalin on tarkoitus auttaa vanhempia luomaan lapsiensa kanssa rutiineja. Toimivat päivittäiset rutiinit luovat pohjaa lapsen oppimiselle. (Arvonen, Katva & Nurminen 2010: 31.)

4 Teoreettiset ja eettiset lähtökohdat

Ilmiö, josta olimme opinnäytetyössä kiinnostuneita, on pakolaisina ja turvapaikanhakijoina Suomeen tulleiden henkilöiden toiminnallisen oikeuden ja identiteetin vahvistaminen. Päälähteinä käytimme teoksia *Model of Human Occupation* (Kielhofner 2008), sekä selkokieleen keskittyvät teokset *Selko-opas* (Virtanen 2002) ja *Selkokielen käsikirja* (Virtanen 2009). Pyrkimyksenämme oli auttaa pakolaistaustaisia vanhempia osallistumaan aktiivisemmin suomalaiseen yhteiskuntaan auttamalla heitä ymmärtämään paremmin, mitä suomalainen koulujärjestelmä odottaa vanhemmilta ja mitä heillä on annettavaa järjestelmän kehittämiseksi. Jos vanhempi on sitoutunut lapsensa koulunkäyntiin, lapsi suoriutuu paremmin, ja myös vanhempi on tyytyväisempi lapsensa menestykseen, kun tietää olleensa siihen osallisena. Kielimuuri heikentää usein vanhemman osallistumista lapsensa arkeen uudessa kotimaassa. (Githembe 2009: 5.)

4.1 Näkökulman muodostaminen

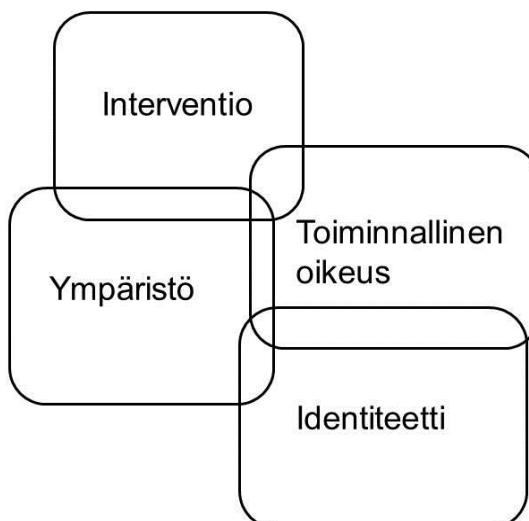
Lähestymme opinnäytetyössä käsiteltävää ilmiötä, pakolais- ja turvapaikanhakija perheiden toimivamman arjen jäsentämistä, toiminnallisen oikeuden, toiminnallisen identiteetin ja ympäristön näkökulmasta. Ympäristöä käsittelemme inhimillisen toiminnan mallin näkökulmasta. Inhimillisen toiminnan malli valikoitui opinnäytetyön lähteeksi, sillä se käsittelee laajasti ympäristön vaikutusta toimintaan ja toiminnalliseen osallistumiseen. Helsingin Diakonissalaitoksen toimintaterapeutti Liisa Katva käyttää mallia käytännön työnsä taustalla. Inhimillisen toiminnan mallin mukaan tahto, totumus ja toimintakyky vaikuttavat siihen mihin toimintaan yksilö osallistuu ja miten hän kokee toiminnan. Malli korostaa yksilön ja toiminnan kokemisen ainutlaatuista yksilöllisyyttä. (Kielhofner 2008: 12.) Materiaalin on tarkoitus toimia mahdollisten interventioiden tukena. Keskeisiksi käsitteiksi työmme kannalta valikoitui interventio, toiminnallinen oikeus, toiminnallinen identiteetti ja ympäristö.

Interventio. Interventiolla tarkoitetaan väliintuloa ja auttamista. Onnistuneen interventiön toteuttaminen vaatii pitkäjänteisyyttä ja näkemystä siitä mille pitäisi jotain tehdä ja mitä sen parantamiseksi voisi tehdä. Järjestelmän/järjestelmien on myös oltava tarpeeksi vahvoja ja toimivia, jotta ne voivat tukea interventiota. (Huovinen 2007: 2.) Interventiolla on teoreettinen perusta, joka yhdistää terveys-käyttäytymis- ja yhteiskuntatieteiden sekä muiden alojen asiantuntemuksen. (Nissinen 2007: 3.)

Toiminnallinen oikeus. Toiminnallisella oikeudella tarkoitetaan yksilön oikeutta kokea ja toteuttaa itselleen merkityksellistä ja rikastuttavaa toimintaa. Yksilöllä on oikeus osallistua terveyttä ja sosiaalista inklusiota edistävään toimintaan ja kehittyä sen kautta. Inklusiolla tarkoitetaan vammaisten oikeus kuulua tavallisiin yhteisöihin sen sijaan, että heidät sijoitettaisiin omiin erillisiin palveluihin (YK 1994). Näin kaikilla on mahdollisuus saavuttaa henkilökohtainen potentiaalinsa saatavilla olevien voimavarojen avulla terveyteen, voimaannuttamiseen ja elämän laatuun keskittyen (Whiteford 2005: 86). Toiminnallinen oikeus pitää sisällään myös oikeuden ”käyttää itsemääräämisoikeutta toiminnallisia valintoja tekemällä” ja ”osallistua kohtuudella erilaisiin vaihteleviin toimintoihin omassa sosiaalisessa ympäristössä. Toiminnallinen oikeus tarkoittaa siis kaikkien yksilöiden tasapuolista oikeutta ja mahdollisuutta toimia yhteiskunnassa ja oikeutta olla erilainen ja oma itsensä kaikissa ympäristöissä (Townsend & Wilcock 2004: 76, Whiteford 2005: 86).

Toiminnallinen identiteetti. Toiminnallinen identiteetti on identiteetin osa-alue, joka muodostuu toiminnallisesti minäkuvasta ja toiminnallisista rooleista siten, että minäkuva pitää sisällään roolit (esim. ammatti, rooli perheessä). Roolit ovat merkittävä osa yksilön identiteettiä ja niitä yhdistyvät rooliin kohdistuvat sosiaaliset odotukset ja yksilön oma halu ja tapa toimia siinä. (Christiansen 1999: 547–550; Vaitinen 2009: 17.)

Ympäristö. Inhimillisen toiminnan mallin mukaan ympäristö on monitasoinen kokonaisuus (Kielhofner 2008: 21). Ihminen vaikuttaa ympäristössään suhteessa tekemisen kohteisiin ja päämääriin (objects), tiloihin (spaces), sosiaalisiin ryhmiin ja valittuihin toiminnanmuotoihin ja tehtäviin. Ihmisen toimintakyky näihin tekijöihin nähden määrittyy taloudellisten ja poliittisten olosuhteiden sekä kulttuurin mukaan. (Kielhofner 2008: 87.) Ympäristön vaikutus luo ihmiselle toiminnallisia mahdollisuuksia ja toisaalta vaatimuksia ja rajoituksia (Kielhofner 2008: 21, 88). Suomalaisessa yhteiskunnassa koulunkäynti ja sen alkuun valmistautuminen on hyvin tärkeää. Suomessa monien lasten kanssa tehdään kotona jo pienestä pitäen kouluun valmistavia toimintoja, kuten askartelua, laskemista ja kirjoittamista. Jos kotona tehdyt toiminnot ovat olleet hyvin erilaisia, on lapselle kehittynyt toisenlaiset lähtökohdat koulunalkuun, sillä nimenomaan arkipäivän rutiinit ovat lapsen kehityksen kannalta merkittäviä. (Arvonen, Katva & Nurminen 2010: 31.)

Kuvio 2. Keskeisten käsitteiden suhde toisiinsa.

Opinnäytetyön kannalta keskeiset käsitteet ovat yhteydessä toisiinsa. Opinnäytetyössä kootun tiedon pohjalta tuotettavan materiaalin on tarkoitus toimia osana interventiota, jolla pyritään vahvistamaan ja tukemaan toiminnallisen oikeuden toteutumista vanhempien arjessa. Jollei yksilö pysty ympäristön aiheuttamien ulkopuolisten syiden takia osallistumaan hänelle merkitykselliseen toimintaan ei toiminnallinen oikeus toteudu ja syntyy toiminnallinen deprivatio (Whiteford 2005: 79). Toiminnallista deprivatiota on käsitelty tarkemmin luvussa neljä. Tuotettava materiaali pyrkii tukemaan yksilön toiminnallista oikeutta vaikuttamalla yksilön ja hänen ympäristönsä väliseen vuorovaikutukseen ja toiminnallisen osallistumisen mahdollisuuksiin. Osallistumalla itselleen merkitykselliseen toimintaan yksilö voi itse vaikuttaa toiminnalliseen identiteettiinsä ja toiminnalliseen roolinsa (Kielhofner 2008: 60, 135).

4.2 Aiheeseen liittyvät tutkimukset

Emme tiedonhakua tehdessä pyrkineet kartoittamaan millaisia aineistoja kohderyhmälle oli aiemmin tehnyt, koska kartoitimme julkaisuja materiaaleja erikseen myöhemmässä vaiheessa. Toiminnallista deprivatiota käsittelevät artikkelit löysimme CINAHL-tietokannasta hakusanoilla *occupational therapy and refugee and/or occupational deprivation*. Suvaitsevaisuutta Suomessa käsittelevän artikkelin löytyi toisiin opintoihin liittyvästä opintomateriaalista. Pakolaistaustaisten vanhempien osallistuminen lastensa koulunkäyntiin käsittelevä artikkeli löytyi CINAHL-tietokannasta hakusanoilla *parent*

involment and refugee and school. Artikkelit tuottivat meille eniten hyötyä aiheeseen syventyessä ja tukivat materiaalin sisällön rajaamisessa. Artikkelit auttoivat meitä perustelemaan mikä tieto ja millä tavalla ilmaistuna hyödyttäisi parhaiten tuotettavan materiaalin kohderyhmää.

4.2.1 Toiminnallista deprivaatiota käsittelevät tutkimukset

Toiminnallinen deprivaatio syntyy kun yksilöön kohdistuvat ulkoiset syyt estävät toiminnallisen osallistumisen (Whiteford 2005: 79). Toiminnallista deprivaatiota on tutkittu paljon kiinnittämällä huomio siihen, ketkä ovat yhteiskunnallisen asemansa takia syrjäytymisvaarassa, ja mitä epäoikeudenmukaisuutta he saattavat kokea jäädessään jonkin toiminnallisen osallistumisen ulkopuolelle. Syventyessämme aiempiin tutkimuksiin aiheesta kiinnitimme erityisesti huomioita tutkimuksiin, joissa on keskitytty toiminnalliseen deprivaatioon nimenomaan pakolais- ja maahanmuuttaja ryhmien näkökulmasta sillä koimme, että näistä tutkimuksista olisi työmme kannalta eniten hyötyä. Opinnäytetyöhön valikoidut tutkimukset erittelivät toiminnallisen deprivaation ulkoisia syitä ja seurauksia, ja toiminnallisen deprivaation vaikutuksia yksilön toimintakykyyn ja hyvinvointiin. Tutkimusten tulokset auttoivat meitä opinnäytetyön näkökulman kohdentamisessa sekä tukivat haastatteluissa saamiamme tuloksia.

Yk:n pakolaisjärjestö UNCHR:n rahoittamassa tutkimuksessa haluttiin käsitellä toiminnallisen deprivaation syy-seuraussuhteita. Tutkimuksessa mielenkiinnon kohteena ovat sisäisten ja ulkoisten olosuhteiden ero, ja niiden suhde toiminnalliseen deprivaatioon. Tutkimus toteutettiin Charles Strut University Ethics Committee'n luvalla, vuonna 2002, tapaustutkimuksena Australian New South Walesin Murray Valleyn alueella asuvien pakolaisten keskuudessa. (Whiteford 2005: 80–81)

Tutkimuksessa esitellään ”Florimin” tarina. Florim on Kosovon albaani, joka asuu nykyään Murrayn kylässä. Florim pakeni Kosovosta poliittisen vainoamisen vuoksi, myös Florimin perhe oli paennut eri puolille, ”jotta kaikki ei kuolisi kerralla. Että jollakin on mahdollisuus selviytyä.” (Whiteford 2005: 82).

Paettuaan Florim tapasi perheensä Makedonian pakolaisleirillä. Florim kuvasi kodittomuuden ja tietämättömyyden taakan olleen raskasta. ”Leirillä muut huolehti naisista ja lapsista. Se että keskittyi johonkin toimintaan, auttoi unohtamaan ympäröivän pahanolon.” Makedonian leiriolot olivat kaoottiset, ihmiset kärsivät posttraumaattisista

stressireaktioista, eikä ympäristö tarjonnut virikkeitä. (Whiteford 2005:83). Florim pääsi lopulta Australiaan, jossa pakolaisleiri oli iso ja jokaiselle oli oma huone ja kaikki tarvittavat välineet tarjolla. Florim sai toteuttaa itseään piirtämällä ja hän sai myös atk-opetusta. ”Australiassa synnyin uudelleen.” (Whiteford 2005: 83).

Florimin tarina havainnollistaa sitä millainen vaikutus ympäristöllä ja toiminnallisella osallistumisella on pakolaisuuden kokemiseen.

Tutkimus nimesi kolme toiminnalliseen deprivatioon liittyvää ongelmaa:

1. Eri kulttuuristen ja etnisten taustojen diskriminaatio luo pohjaa toiminnalliselle deprivatiolla, estämällä pakolaisten osallistumista merkitykselliseen toimintaan.
2. Uudelleensijoittamisen trauma esitetään usein ylitsempääsemättömänä esteenä josta pakolainen kärsii, estäen heitä osallistumasta merkitykselliseen toimintaan.
3. Uudelleensijoittamisen kontekstin & ympäristön tulisi tarjota enemmän tukea merkityksellisiin toimintoihin osallistumiseen. (Whiteford 2005: 85–87.)

Toiminnallista deprivatiota on tutkittu myös Lundenin Pro Gradu-tutkielmassa, joka käsittelee uudelleensijoittamisen vaikutuksia terveyteen ja hyvinvointiin. Lundenin mukaan uudelleensijoittaminen ei vain vakauta tilannetta, vaan aiheuttaa tämän lisäksi toiminnallista deprivatiota. Tutkimus tehtiin haastattelemalla maahanmuuttajien parissa työskenteleviä ammattilaisia ja vapaaehtoistyöntekijöitä, ja analysoimalla haastatteluiden tuottama aineisto. (Lunden 2012: 4,13–16.)

Haastattelut osoittivat pakolaisten kokeman psyykkisen dis-stressin, johtuen identiteetin, kontrollin, kulttuurin, kodin, ystävien ja perheen menettämisen tunteesta, aiheuttavan pahaa oloa. Yksinäisyys nimitettiin suurimmaksi dis-stressiin vaikuttavaksi tekijäksi. Monet haastatelluista kertoivat ”menettäneensä uskon ihmiseen”, mikä estää uusiin ihmissuhteisiin hakeutumista uudessa ympäristössä. (Lunden 2012: 8.)

Haastatteluista saadusta aineistosta korostui se miten yksi suurimmista tekijöistä uudelleensijoittumisen ja kotoutumisen suhteen on merkitykselliseen toimintaan osallistuminen, ja sen puutteesta syntyvä toiminnallinen deprivatio. Leireillä pakolaiset eivät voi hallita elämäänsä tai tehdä päätöksiä koskien omaa elämää, ja sama jatkuu usein uudelleen sijoittumisen jälkeen. Monesti pakolainen ei saa itse valita ammattiaan tai opintojaan. (Lunden 2012 8-10.)

Tutkimuksen tuotoksena luotiin työkalupakki pakolaisten kanssa työskenteleville. Lundenin mukaan tehokas kotoutumisprosessin tukeminen edistää maahanmuuttajien voimaantumista ja saavat heidät osallistumaan enemmän itselleen merkityksellisiin toimintoihin. Tämä edistää terveyttä ja poistaa toiminnallisen deprivaaion haittavaikutuksia. (Lunden 2012: 15–20.)

4.2.2 Suvaitsevuutta Suomessa käsittelevä tutkimus

Tämä tutkimus valittiin osaksi opinnäytetyötä viitekehystä siitä syystä, että se antoi meille käsitystä siitä, millainen näkemys Suomessa tällä hetkellä vallitsee kotouttamisesta ja suvaitsevaisuudesta. Tämä tutkimus avasi teemaa sekä arkipuheen, että virallistahojen näkemysten ja kielenkäytön kautta. Erityistä mielenkiintoa tutkimus toi meille siitä syystä, että se käsitteli aihetta myös peruskoulun opetussuunnitelman kannalta.

Leena Suurpää (2012) on artikkelissaan tarkastellut sitä, mitä suvaitsevaisuus on ja miten se näkyy käytännössä. Konkreettisesti hän tekee tämän tarkastelemalla maahanmuuttajien kotoutumishjelmaa vuodelta 1999 ja perusopetuksen opetussuunnitelmaa vuodelta 2004 sekä 1990-luvun lopulla kerättyä nuorten haastatteluaineistoa. Aineisto kuvaa institutionaalista käsitystä ja toisaalta myös sitä, miten suvaitsevaisuus näyttäytyy arkipuheessa. Yhdessä nämä aineistot muodostavat aiheesta yhteisöllisen näkemyksen. (Suurpää 2012: 42.)

Suvaitsevaisuudella tarkoitetaan ihmisen toimintaa ohjaavia arvoja sekä sitä, miten hän kokee suhteensa muihin yksilöihin ja yhteisöön. 1-9-luokkalaisten opetussuunnitelmassa suvaitsevaisuus on tärkeä osa opetuksen arvopohjaa. Lisäksi suvaitsevaisuuden avulla yksilö voi saavuttaa kulttuurillisesti merkittäviksi koettuja hyveitä, kuten välittämiseen ja ihmisenä kasvamiseen. Suvaitsevuutta ei tästä huolimatta määritellä opetussuunnitelmassa selkeästi tai mietitä, miten se voisi näkyä käytännön opetustyössä. (Suurpää 2012: 43) Opetussuunnitelmasta on helposti havaittavissa se, miten montaa eri asiaa suvaitsevaisuudessa voidaan tarkoittaa. Lähes jokaisen aineen kohdalla mainitaan suvaitsevaisuus, mutta sen määritelmät eroavat toisistaan. (Suurpää 2012: 44.) Määrittelyn epätarkkuus johtaa siihen, että suvaitsevaisuus saa liian monta merkitystä ollakseen ymmärrettävä käsite (Suurpää 2012: 45).

Suvaitsevaisuuden kautta voidaan myös tarkastella vähemmistöjen ja valtaväestön välistä suhdetta vallan näkökulmasta (Suurpää 2012: 47). Usein tämä näyttäytyy siten,

että enemmistöön kuuluvalla on mahdollisuus päättää, mitä se haluaa suvaita ja mitä ei. Esimerkiksi maahanmuuttoon liittyvät eri ilmiöt koetaan ongelmallisina ja niitä tulee kontrolloida tiukasti hallinnollisin keinoin. (Suurpää 2012: 48.) Opetussuunnitelmassa määritellään sitä, miten yksilö tulee kasvattaa kansalaiseksi (Suurpää 2012: 49). Ongelmalliseksi tässä muodostuu se, että jokainen oppiaine määrittelee tärkeitä käsitteitä kuten suvaitsevaisuus eri tavalla tai jättää ne kokonaan määrittelemättä. Näin ollen yleinen viesti jää epäselväksi, eivätkä tavoitteet aina ole ainakaan paperilla samansuuntaisia. Tämä johtaa jossain tapauksissa siihen, etteivät ne edistä suvaitsevaisuuden toteutumista. (Suurpää 2012: 50–51.)

Suurpään haastatteleminen nuorten narratiiveissa esiin nousi välillä jyrkkä kahtia jako meihin ja muihin, jota perusteltiin suomalaisella kulttuurilla (Suurpää 2012: 52). Selkeimmin tämä jako näkyi siinä, että kantaväestö nähtiin oikeutetuksi sosiaaliturvaan, mutta maahanmuuttajia ei. Näin ollen suvaitsevaisuus näyttäytyy ilmiönä, johon maahanmuuttaja on oikeutettu, kunhan on sopeutunut tarpeeksi hyvin osaksi suomalaista yhteiskuntaan. Sopeutumisen onnistumista määritellään pitkälti kotouttamisohjelmien ja niiden kriteereiden kautta. (Suurpää 2012: 53–54.) Kotouttamista onnistumista tulisi kuitenkin ennemmin tarkastella maahanmuuttajien näkökulmasta. Kotouttaminen tuskin on onnistunut jos maahanmuuttaja itse ei koe sitä mielekkäänä. (Suurpää 2012: 55) Suurpää kuvaa suomalaisen yhteiskunnan suvaitsevaisuutta passiiviseksi. Suvaitsevaisuutta tuetaan kyllä periaatteellisella tasolla, mutta konkreettiseksi toiminta muuttuu harvoin. Suvaitsevaisuuden edistäminen nähdään yksilön omana ratkaisuna eikä yhteiskunnan tehtävä. (Suurpää 2012: 57.)

Opetussuunnitelmasta välittyvä eri kulttuurien välistä vuorovaikutusta tukeva ajatus saattaa kertoa siitä, että kouluissa pyritään jatkossa korostamaan enemmän vastavuoroisuutta eri kulttuureista tulleiden ihmisten välillä. Sekä opetus, - että kotouttamisohjelmassa korostuu se, että tulevaisuudessa maahanmuuttajien toivotaan pystyvän osallistumaan itselleen tärkeiden palveluiden ja asioiden valmisteluun sekä kehittämiseen. Jatkossa tulee kiinnittää huomiota siihen, että paperilla vahvasti näyttäytyä suvaitsevaisuus eri muotoineen saadaan siirrettyä osaksi kaikkia suomalaisten arkea. (Suurpää 2012: 63–64.)

4.2.3 Pakolaistaustaisten vanhempien osallistuminen lastensa koulunkäyntiin

Tutkimus valikoitui osaksi opinnäytetyötä, koska se auttoi meitä luomaan itsellemme käsitystä siitä, millaisia kokemuksia maahanmuuttajataustaisilla vanhemmilla on kodin ja koulun välisestä yhteistyöstä. Tutkimuksesta selvisi vanhempien tukevan lapsensa opiskelua kotona vain vähän ja syitä siihen, miksi näin on.

Githembe käsittelee väitöskirjassaan Teksasin alueella asuvien pakolaistaustaisten afrikkalaisvanhempien osallistumista lastensa koulun käyntiin. Väitöskirjassa hän keskittyy siihen, miten vanhemmat saataisiin osallistumaan enemmän lastensa koulunkäyntiin. Tarve tutkimukselle on noussut siitä, että kouluissa on entistä enemmän alun perin Afrikasta kotoisin olevia lapsia, joilla on pakolaistausta. Lisäksi vanhemman sitoutuminen lapsen oppimiseen on yhteydessä lapsen parempaan koulumenestykseen. Vanhempien kiinnostus lapsensa opiskeluun vaikutti myös siihen, miten paljon huomiota lapsi saa opettajalta, siten että aktiivisen vanhemman lapsi sai huomioita enemmän. (Githembe 2009: 1-5.)

Tutkimukseen osallistuneet vanhemmat olivat alun perin eripuolilta Afrikkaa ja asuneet Yhdysvalloissa korkeintaan 10 vuotta. Kukaan heistä ei ollut korkeasti koulutettu, mutta osa oli käynyt koulua lukiota pidemmälle. Vain noin 10 % vastaajista koki englannin kielen taitonsa hyväksi. Myös opettajien näkemyksiä vanhempien aktiivisuudesta ja sitoutuneisuudesta lapsensa koulunkäyntiin kartoitettiin tutkimuksen aikana. (Githembe 2009: 46–48.)

Tutkimuksen tulokset osoittivat, että suurin osa vanhemmista ei lukenut lapsilleen tai käynyt heidän kanssaan kirjastossa. Enemmistö vanhemmista ei myöskään leikkinyt lapsensa kanssa, edistääkseen lapsen uusien taitojen oppimista. Useimmat vanhemmat olivat olleet yhteydessä jollain tavalla lapsensa kouluun viimeiset vuoden aikana. Yleisin yhteydenpito tapa oli käydä koululla keskustelemassa opettajan kanssa ilman etukäteen sovittua tapaamista. Toiseksi yleisin yhteydenpitokeino koulun ja kodin välillä oli opettajan lähettämät viestit. Yleisesti ottaen yhteydenpitoa ei ollut kovinkaan usein. (Githembe 2009: 50–51.)

Tästä huolimatta enemmistö vastaajista koki olevansa tervetullut kouluun ja että opettaja oli kiinnostunut sekä lapsen että vanhemman kuulumisista ja halusi tutustua heihin. Selvästi pienempi osa uskoi, ettei opettaja ole kiinnostunut heidän mielipiteistään liitty-

en lapsen koulunkäyntiin. Harvat vanhemmat myöskään esittivät opettajalle lapsensa koulunkäyntiin liittyä kysymyksiä. Kaikki vanhemmat eivät ymmärtäneet, että heidän haluttiin osallistuvan lapsensa koulunkäyntiin tai tienneet, miten he voisivat sen tehdä. He eivät uskoneet, että heidän toivottiin tekemään niin. Lähes kaikki kuitenkin olivat sitä mieltä, että koulun henkilökunta on osaavaa ja koulu on hyvä ympäristö heidän lapselleen. Vanhemmat kertoivat myös uskovansa koulun valmentavan heidän lastaan tulevaisuuden varalle. (Githembe 2009: 52–53, 79.)

Suurin este, joka vaikeutti vanhemman osallistumista lapsensa koulunkäyntiin, oli puutteellinen kielitaito. Tämä vaikutti myös siihen, ettei vanhemmasta ollut mukavaa osallistua vanhempainiltoihin. Paremmiin koulutettuihin vanhemmiin osallistuivat todennäköisemmin lapsensa koulunkäynnin tukemiseen ja heillä oli usein myös parempi kielitaito. (Githembe 2009: 54, 59–61.)

Tutkimukseen osallistuneiden opettajien mukaan yleisin kommunikointikeino koulun ja kodin välillä on opettajat lähettämät viestit ja tiedotteet. Heidän kokemuksiensa perusteella vanhemmat osallistuvat kyllä koulun teemapäiviin ja vanhempainiltoihin, mutta ovat muuten passiivisia lapsensa koulunkäyntiin liittyen. Kaikki tutkimukseen osallistuneet opettajat uskoivat, että puutteellinen kielitaito oli suurin syy siihen, että vanhemmat eivät osallistu enemmän lastensa koulunkäyntiin. (Githembe 2009: 65–67.)

Tutkimuksen lopuksi Githembe painottaa, että tutkimustulokset kuvaavat hyvin suppeaa osaa Yhdysvaltojen maahanmuuttajaväestöstä, eivätkä tulokset ole välttämättä päteviä kuvaamaan yleisesti pakolaisperheiden asemaa ja asenteita. Hän ehdottaa kuitenkin yleisiksi toimintatavoiksi pakolaistaustaisten perheiden parantamiseksi orientoivia tilaisuuksia, joissa vanhemmat saisivat enemmän tietoa lapsensa koulusta. Tilaisuudet toteutettaisiin ryhmässä, jotta vertaistuki toteutuisi. Lisäksi vanhempien henkilökohtaisiin ongelmiin tulisi kiinnittää enemmän huomiota, jotta heillä riittäisi voimavaroja lasten kanssa olemiseen. (Githembe 2009: 80–86.)

4.3 Aiemmat samalle kohderyhmälle tuotetut kotouttamista tukevat materiaalit Suomessa

Maahanmuuttajataustaisille henkilöille on tuotettu runsaasti erilaista materiaalia. Materiaalia ovat tuottaneet varsinkin Monikko-hanke, Kepa ry, Väestöliitto, Suomen Punainen risti ja erilaiset maahanmuuttajatyöhön erikoistuneet järjestöt.

Monikko-hanke on Itä-Suomen yliopiston Koulutus- ja kehittämispalvelu Aducateen hallinnoima vuosina 2010–2012 toteutunut hanke. Siinä pyrittiin selvittämään, mitkä asiat tulisi nostaa maahanmuuttajatyön kehittämishankkeiksi tulevaisuudessa, varsinkin koulumaailman näkökulmasta. Materiaalia kertyi hankkeen aikana mukavasti, mutta se on suunnattu pääasiassa koulumaailmassa työskenteleville. Käännöksen materiaalista löytyvät tosin monella kielellä, joten vanhemmillakin on mahdollisuus tutustua siihen näin halutessaan. (Itä-Suomen yliopisto, Aducate n.d.)

Kepa ry:n ylläpitäältä Globaalikasvatus-sivustolta löytyy useita monikulttuurisuuteen liittyviä materiaali - ja koulutusvinkkejä. Linkit ovat kaikki suomenkielisiä, mutta eivät selkokielisiä eivätkä näin ollen sovellu kaikkien maahanmuuttajien käytettäväksi. Myös tämän materiaalipankin on suunnattu lähinnä henkilöille, jotka työskentelevät maahanmuuttajien parissa, eivät maahanmuuttajille itselleen. (Globaalikasvatus.fi n.d.)

Väestöliiton internetsivuilla on runsaasti maahanmuuttajille suunnattuja palveluita varsinkin konsultaatioon liittyen. Lisäksi heillä on meneillään Womento-hanke, jonka avulla pyritään tukemaan maahanmuuttajanaisten työllistymistä. Julkaisujen puolelta on saatavilla materiaalia ammattilaisten käyttöön, mutta ei mitään merkittävää maahanmuuttajalle, jonka kielitaito on huono. Maahanmuuttajille kiinnostavaa materiaalia sivustolla on esimerkiksi kotoutumiskompassi ja DVD-julkaisu liittyen lapsen kielenkehitykseen ja vertaistukitoimintaan. (Väestöliitto n.d.)

Suomen Punaisen ristin internetsivuilla on linkki, jossa kerrotaan toiminnasta, jota se järjestää maahanmuuttajille. Tämä pitää sisällään erilaisia kerhoja, ystävätoimintaa, asumisapua sekä leiritoimintaa. Varsinaista maahanmuuttajille suunnattua materiaali-pankkia sivustolta ei kuitenkaan löydy. (Suomen Punainen Risti n.d.)

Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus Soccan internetsivut tarjoavat maahanmuuttajille usealla kielellä julkaistun Muistivihon sekä suomeksi julkaistun Taitovihon. Muistivihko sisältää tietoa viranomaispalveluista pääkaupunkiseudulla ja miten niissä kuuluu asioida. Taitovihkoon kukin voi merkata omat tietonsa ja osaamisensa käytännönasioissa. Taitovihko sisältää vain vähän tekstiä ja paljon tekstiä tukevia kuvia, joten sitä pystyy käyttämään myös henkilö, jonka suomen taito ei ole hyvä. (Socca n.d.)

Lähimpänä materiaalia jonka tulemme tuottamaan olivat Soccan materiaalit. Lopullisessa materiaalissa tavoittelemme vielä tiiviimpää ilmaisua, koska se pyrkii tukemaan erityisesti arjen hallintaa hyvin konkreettisella tasolla eikä esittelemään eri toimijoita. Perheille suunnattua materiaalia oli saatavilla paljon, mutta aivan vastaavanlaista materiaalia kuin omamme emme löytäneet. Suurin osa materiaalista oli tehty kohderyhmän kanssa työskenteleville ammattilaisille, mutta suoraan vanhemmille suunnattua materiaalia on tuotettu hyvin vähän. Tämän katsauksen perusteella tulevalle aineistolle on tarvetta, koska se tulee soveltumaan vanhempien omaan käyttöön. Lisäksi aineisto tarjoaa maahanmuuttajien kanssa työskenteleville asiantuntijoille uutta materiaalia asiakkaan kotoutumisen tukemiseksi.

4.4 Selkokieli

Selkokielisyydellä tarkoitetaan suomen kielen muotoa, jonka tarkoituksena on muokata yleiskieltä ymmärrettävämmäksi. Varsinkin asiatekstiä kirjoitettaessa kirjoitusohjeet sitovat tarkasti tekstin rakennetta. Selkokielen käyttäjiä ovat henkilöt, joilla on kehitysvamman, autismin, kielellisen erityisvaikeuden, aivohalvauksen, erityisen lukemis- tai kirjoitusvaikeuden, kuurouden, kuurosokeuden, kuulonäkövammaisuuden, muistisairauden tai sen takia, että suomi on heille vieraskieli johtuen ongelmia ymmärtää yleiskieltä. (Virtanen 2009: 37–53.) Opinnäytetyön kannalta kiinnostavaa on tietenkin viimeisenä mainittu ryhmä. On tärkeää, että vanhemmat pystyvät tutustumaan myös tuotettavaan suomenkieliseen materiaaliin, jos materiaalia ei käännetä heidän omalle äidinkielelleen tai jos he haluavat harjoittaa suomen kielen taitoaan sen avulla.

4.4.1 Selkokielen tuottaminen ja rakenne

Selkokielen kirjoitusohjeissa painotetaan tekstin eri tasoja, jotka etenevät yleisistä ohjeista teksti-, sanasto-, havainnollisuus-, kielelliset rakenteet-, lause- ja virketasolle sekä lopuksi tekstin tarkistukseen (Virtanen 2009: 68). Tekstin tasolla kirjoittajan tulee pohtia mistä aiheesta käyttäjäryhmä on kiinnostunut ja/tai mistä he tarvitsevat lisää tietoa. Näkökulmista ensimmäinen mainitaan usein silloin, kun pyritään kirjoittamaan viihdyttävää tekstiä ja toinen kun pyritään kirjoittamaan tekstiä, josta lukijoiden on helppo omaksua tietoa tekstistä. Tekstin tasolla kirjoittamista ohjaava tekijä on myös se, onko kirjoittajalla olemassa valmiina pohja teksti, jonka hän muuntaa selkokieliseksi vai kirjoittaako tekijä suoraan selkokielistä tekstiä. Tekstilaji, näkökulma ja tyyli tulee ottaa huomioon myös selkokieltä kirjoittaessa. Tekstilajia saa kuitenkin muuttaa, jos se tekee

tekstistä helpommin ymmärrettävää. Myös näkökulman muutos on sallittua ja esimerkiksi ohjeet kirjoitetaan usein sinä-muodossa. (Virtanen 2009: 70–82.)

Opinnäytetyössä haastatteluja ennen loimme pohjatekstin asioista, joista uskoimme olevan hyötyä kohderyhmälle ja, mistä he tarvitsevat lisää tietoa. Pohjateksti ei ollut selkokielistä vaan yleiskieltä. Tästä huolimatta haastattelut onnistuivat hyvin, vaikka emme muuntaneet kysymyksiä selkokielisiksi ennen niitä. Haastateltavien suomen kielen taito oli niin hyvä, että he ymmärsivät kysymykset viimeistään tarkennusten jälkeen. Materiaalin alustavaa sisältöä kootessamme kokeilimme aluksi kirjoittaa mahdollisimman monet lauseet sinä-muodossa, mutta muutimme ne yhteistyökumppanin ehdotuksesta käskymuotoon, koska sinä-muoto ei tuntunut luontevalta. Tekstilajia emme aio muuttaa.

Sanastotasolla selkokielisyys tarkoittaa sitä, että tekstissä käytetyt sanat ovat mahdollisimman jokapäiväisiä ja yleisesti tunnettuja. Huomiota tulee kiinnittää myös siihen, että vaikeat sanat tulee selvittää erikseen. Vaikeat sanat ovat esimerkiksi erikoiskieliset, muoti-ilmaukset, isot luvut ja pitkät sanat. Lisäksi murreilmauksia tulee välttää. Selkokielistä tekstiä kirjoittaessa kannattaa käyttää havainnollistavia esimerkkejä. (Virtanen 2009: 82–90.)

Opinnäytetyössä otimme huomioon nämä osa-alueet siten, että haastatteluja tehdessämme kävimme tekstimme läpi haastateltavien kanssa ja varmistimme, että lauseet olivat helposti ymmärrettäviä. Tätä kautta nousi esiin useita kohtia, joita tuli konkretisoida ja avata enemmän esimerkkien avulla, jotta ne olisivat paremmin ymmärrettävissä. Tällä hetkellä tuotoksessa on vielä kohtia, jotka tarvitsevat selventäviä esimerkkejä, kuten säänmukainen pukeutuminen, ja tulemme kiinnittämään niihin huomiota materiaalin tuottamisvaiheessa. Olemme karsineet materiaalista myös pitkiä yhdyssanoja ja pyrkineet rajoittamaan niiden määrän mahdollisimman pieneksi.

Kielellisten rakenteiden-tasolla huomioon tulee ottaa se, että tekstin rakenne ei ole liian monimutkainen. Ongelmia tekstin ymmärtämiseen tuovat puhekielessä harvinaiset sijamuodot, tietyt ablatiivin omistusliitteellisten muotoja käyttötavat, harvinaiset verbi-muodot (kuten potentiaali), verbien nominaalimuodot (erityisesti taivutettuna), aika-muodoista pluskvamperfekti, liitepartikkelit, taivutus muodot joissa pienellä muutoksella lauseen asiasisältö muuttuu merkittävästi ja passiivi- ja kieltomuodot. Tekstiä on helppo selkeyttää käyttämällä preesensiä. (Virtanen 2009: 94–97.)

Kielelliset rakenteet ovat tuottaneet meille vaikeuksia selkokielistä materiaalia tehdessä. Kumpikaan meistä ei ole kieliopin asiantuntija, joten pelkästään se, että sisäistimme kaikki nämä kohdat ja sen jälkeen tunnistimme niitä omasta tekstistä, oli haastavaa. Lopulta päädyimme kirjoittamaan mahdollisimman selkeää preesensiä. Pyysimme myös suomenkielen kielioppisääntöjä paremmin osaavia tuttaviamme tarkistamaan, ettei tekstiä löydy yllämainittuja rakenteita.

Lause- ja virketasolla on tärkeää huomioida se, etteivät virkkeet ole sana- ja lausemäärältään liian pitkiä. Yli 14 sanan virkkeiden lyhentäminen on suositeltavaa. Lähtökohtana voi käyttää sitä, miten sama asia sanottaisiin puhekielessä ja muokata virke sen pohjalta selkokieliseksi. Virkkeen ydinajatus tulee laittaa päälauseeseen ja sitä syventävä lisätieto sivulauseeseen. Yhteen lauseeseen ei tule laittaa liian paljon informaatiota vaan se tulee pilkkoa osiin useammaksi lauseeksi. Lauseita kirjoittaessa tulee suosia suoraa sanajärjestystä, ellei ole erityistä syytä käyttää epäseuraa sanajärjestystä. Lauseen ja sen osien rakenne vaikuttaa pituuden lisäksi ymmärrettävyyteen. Kirjoittaessa tulee suosia yleisiä, kaikille tuttuja rakenteita. Lauseenvastikkeita tulee käyttää vain silloin, jos ne selvästi helpottavat tekstin ymmärtämistä. Määritteitä ei myöskään tule käyttää liikaa, koska niiden muistaminen voi olla lukijalle vaikeaa. Sidoskeinoja puolestaan kannattaa käyttää, koska niiden avulla lukija on helpompi sitoa tekstin aiheet kokonaisuuksiksi. Sidoskeinoihin kuuluu toisto, vertailu ja samoihin käsiteluokkiin kuuluvat sanat. (Virtanen 2009: 97–101.)

Lopullisen materiaalin tuottamisessa olemme pyrkineet kiinnittämään huomiota varsinkin sidoskeinojen onnistuneeseen käyttöön. Niiden avulla saamme valmiiseen materiaaliin tulevan tekstin eheämmäksi kokonaisuudeksi, kuin mitä se vielä opinnäytetyön palautushetkellä on. Virkkeitä muodostaessa pyrimme siihen, että niissä on suora sanajärjestys emmekä käyttäneet sivulauseita lähes lainkaan. Materiaalin sisällön jatkokehittelyssä meidän tulee kiinnittää entistä enemmän huomiota siihen, että lauseet eivät tästä syystä jää liian irtonaisiksi tai sisällöltään vajaiksi.

Tekstin tarkastusvaiheessa valmis aineisto kannattaa lukea ja parannella sitä tarpeen mukaan eikä olettaa ensimmäisen version olevan toimiva. Erityistä huomiota kannattaa kiinnittää siihen, että kokonaisuus on looginen ja, että siinä ei ole turhia yksityiskohtia. Tärkeää on myös kiinnittää huomiota siihen, että teksti varmasti sisältää tarpeeksi uutta tietoa, eikä pelkkiä itsestäänselvyyksiä. Tässä vaiheessa kannattaa teksti luetuttaa

myös henkilöllä, joka osaa selkokieltä, että yhdellä kohderyhmään kuuluvalla henkilöllä. Lopullisen tekstin lukeminen ääneen helpottaa huomaamaan, jos siihen jäänyt kankeita kirjakielisiä ilmaisuja. (Virtanen 2009: 104–107.)

Tekstin tarkastusvaiheessa tulemme olemaan hyvin tarkkoja. Luetutamme sen yhteistyökumppaneillamme, opponoiijillamme, haastateltavillamme sekä muutamalla opinnäytetyön ulkopuolisella henkilöllä. Teemme tämän silloin, kun koemme aineiston valmiiksi. Tätä kautta varmistamme että materiaalin sisältö on helposti ymmärrettävissä ja toivomme saavamme korjaus- ja muutosehdotuksia, jotka hyödynnämme tuotoksen saattamisessa lopulliseen muotoonsa. Lisäksi käytämme tekstin tarkastus vaiheessa apuna Selkokeskuksen sivuilta löytyvää Selkokirjoittajan tarkistuslistaa (Selkokeskus n.d.). Selkokeskus tarjoaa myös arviointi - ja muokkauspalveluita henkilöille, jotka tuottavat selkokielistä aineistoa. Emme ole vielä päättäneet aiommeko käyttää näitä palveluita hyväksemme, koska niihin ei ole budjetoitu rahaa. Saattaa kuitenkin olla, että siihen tulee tarve jos emme pysty itsenäisesti tuottamaan selkokielisyyden kriteerit täyttävää aineistoa.

4.4.2 Selkokielen julkaisun ulkoasu

Selkokielen kirjoitusohjeiden lisäksi selkokielistä aineistoja tuottaessa tulee ottaa huomioon, se että niiden ulkoasua koskevat tietyt kriteerit. Selkokielen teksti ja sitä tukevat kuvat eivät yksistään riitä tekemään materiaalista selkokielistä. Huomiota tulee kiinnittää myös siihen, että julkaisun typografia eli painoasu ja erilaiset taitolliset ratkaisut vaikuttavat siihen, miten kiinnostava ja ymmärrettävä aineisto on. Selkokielisessä julkaisussa on tärkeää se, että ulkoasussa ei käytetä liikaa erikoisia fontteja tai värejä. Julkaisun tulisi olla ulkonäöllisesti selkeä ja tyylikäs. (Virtanen 2002: 55–56.)

Seuraavat periaatteet tulee ottaa huomioon selkokielistä julkaisua tehdessä: pienaakkoset ovat selkeämpiä kuin suuraakkoset, liian suuri kirjainkoko tekee pitkistä otsikoista vaikealukuisia, kursivointia ja lihavointia tulee käyttää harkitusti ja ainoastaan muutama sana peräkkäin saa olla tehostettu, musta teksti vaalealla pohjalla on luettava, valkoinen on kaikkein selkein pohjaväri, julkaisussa käytetään maksimissaan kahta tai kolmea kirjaintyyppiä. Selkojulkaisuissa käytetään usein liehureunaista tekstiä ilman tavutusta. Tämä tuo tekstiin ilmavuutta eikä lukemista hidastavia tai vaikeasti ymmärrettäviä tavuvälejä pääse syntymään. (Virtanen 2002: 57.)

Selkokielen taiton peruseriaatteita ovat, se että leipätekstin kirjasinkoko on 11–16 pistettä. Riviväli puolestaan on 2-4 pistettä suurempi kuin kirjasinkoko. Kappaleiden väliin kuuluu jättää tyhjä rivi ja kappaleet itsessään ovat lyhyitä. Selkokielisessä tekstissä tulee käyttää yleisiä ja tuttuja kirjaintyyppejä. Leipätekstin osalta antiikvakirjaimet on helpompi erottaa groteskia kirjaintyyppejä helpommin. Otsikoissa puolestaan käytetään yleensä groteskia kirjaintyyppejä. (Virtanen 2002: 58.)

Selkokielineen teksti ladotaan yleensä niin, että oikeasta reunasta liehu. Tavujakoja käytetään pelkästään pitkissä yhdyssanoissa ja yhdelle riville pyritään samaan yksi asiakokonaisuus. Mahdollisimman moni lause pyritään aloittamaan rivin alusta ja jokaisen rivin olisi hyvä olla mahdollisimman samanpituinen. Palstan leveys puolestaan määräytyy kirjainkoon mukaan, mutta se on yleisesti 6-12 senttimetriä. Palstan leveyteen kannattaa kiinnittää huomiota, sillä se vaikuttaa merkittävästi tekstin luettavuuteen. (Virtanen 2002: 58–59.)

Selkokielisessä julkaisussa käytettäviä kuvia valitessa on tärkeää, että kuva ja teksti ovat vahvasti sidoksissa toisiinsa. Näin ollen kuva tukee tekstin ymmärrettävyyttä ja luettavuutta. Kuvan tulee olla myös lähellä sitä tekstikohtaa, johon se liittyy. Niiden tulee kuitenkin erottua hyvin toisistaan, jotta teksti olisi tarpeeksi ilmavaa. Peruskriteerit kuvituksen valintaan selkojulkaisuissa ovat hyvälaatuisuus, yhteneväisyys tekstin kanssa, erikoisten kuvakulmien välttäminen, turhien ja harhaanjohtavien yksityiskohtien pois rajaaminen sekä se, että kuvat ovat ymmärrettäviä myös suhteessa toisiinsa. (Selkokeskus n.d.)

Opinnäytetyön palauttamisen hetkellä valmiin materiaalin ulkoasua ei ole vielä päätetty. Selvää on kuitenkin se, että se tulee noudattamaan yllämainittuja taitto-ohjeita. Ulkoasun pohjana käytämme haastattelujen aikana eniten kannatusta saanutta luonnosta (ks. liite 4), mutta lisäämme siihen kellotaulujen lisäksi myös muita tekstiä tukevia kuvia. Kuvia valitessa tulee ottaa huomioon kaikki selkokuvia koskevat kriteerit ja lisäksi se, että aineisto toimii hyvin mustavalkoprinttinä. Tällä hetkellä pyrimme siihen, että kuvat olisivat valokuvia, koska ne ovat selkeämpiä kuin piirretty kuva. Voi kuitenkin olla, että ne sisältävät liikaa yksityiskohtia näyttääkseen hyviltä myös mustavalkoprintteinä. Jos näin on, on meidän harkittava kuvituksen muuttamista piirroskuviksi, joissa yksityiskohtia on huomattavasti vähemmän. Lisäksi meidän on päätettävä sopivatko tekstit kuvineen yhdelle sivulle vai olisiko järkevämpää, että jokainen vuorokauden aika olisi omalla sivullaan.

4.4.3 Selkokielen suhde toiminnalliseen oikeuteen

Opinnäytetyön teoriaosuutta kootessa kohtasimme usein sen, että selkokielisyyys ja toiminnallinen oikeus kietoutuivat yhteen. Tämä vahvisti entisestään varmuutta siitä, että materiaali tulee tehdä selkokielellä. Näyttöä siitä, että selkokielineen materiaali auttaa maahanmuuttajataustaista henkilöä ymmärtämään viestin paremmin on olemassa (Virtanen 2009: 51–52). Näin ollen se tukee toiminnallisen oikeuden toteutumista, jolloin suomea huonosti osaavan henkilön on helpompi saada tietoa itseään koskevista asioista, joista ei ole tuotettu materiaalia hänen omalla äidinkielellään. Selkokielineen materiaali mahdollistaa myös sen, että sisältö on helppolukuista, sillä lauseet ovat lyhyitä, eivätkä sisällä vaikeita sanoja. (Virtanen 2009: 16–19.) Selkokielen avulla voidaan myös mahdollistaa se, että sen käyttäjät pystyvät hankkimaan helpommin tietoa itseään kiinnostavista aiheista. Esimerkiksi selkokielliset esitteet, ohjeet ja tiedotteet edistävät yleiskieltä huonosti osaavien mahdollisuuksia kerätä itsenäisesti tietoa ympäristöstään. (Virtanen 2009: 20–22.)

Tämän avulla on helposti perusteltavissa se, että tuotamme materiaalin selkokiellisenä. Se ei ole ainoastaan kosmeettinen seikka, joka saa työmme kuulostamaan käyttäjäystävällisemmältä vaan todella tekee siitä helpomman lukea ja käyttää. Toiminnallisen oikeuden näkökulmasta vanhemmilla on oikeus osallistua lastensa oppimiseen. Tuottamamme materiaalin avulla tahdomme tarjota tukea tähän osallistumiseen antamalla esimerkin arjen rytmyksestä ja keinoista osallistua lapsen oppimiseen. Pyrimme mahdollisimman selkokiellisiin ilmaisuihin myös sähköpostiviesteissä haastateltaville.

4.5 Eettiset lähtökohdat

Ammattieettiset periaatteet ovat sen etiikan täsmennyksiä, joka koskee ihmisiä yleensä. Toimintaterapeuttiliiton tuottamassa Toimintaterapeuttien ammattieettisissä ohjeissa todetaan, että toimintaterapeutin tulee huomioida se, että hänellä on asiakkaaseen nähden valtaa asemansa, tietojensa ja osaamisensa tähden myös laajemmassa kuin vain terapiakontekstissa. Hänen tulee työskennellessään varmistaa, että hän käyttää sen hänelle antamaan asemaa vain asiakkaan parhaaksi inhimillisesti ja oikeudenmukaisesti. (Suomen Toimintaterapialiitto 2011). Opinnäytetyössä emme tule suorittamaan minkäänlaista toimintaterapiaa tai toimintaterapia-arvioita, mutta kun lähtökohtaisena näkökulmana ja teoriapohjana on toimintaterapian viitekehys, tulee meidän huomioida myös toimintaterapian ammattietiikka. Opinnäytetyötä ohjaavat Suomen lait ja

asetukset, etenkin ne jotka ohjaavat nimenomaan sosiaali- ja terveysalaa.

Kun toimitaan erilaisten ihmisten ja kulttuurien kanssa, tulee kunnioittaa toisten arvoja ja kulttuureja, ja olla tietoinen omistaan. Välittämisen etiikka on noussut erityisesti kasvatustieteissä aktiiviseen keskusteluun. Siinä keskeistä on herkkää reagointia ja kahden henkilön kohtaaminen. (Syrjälä, Estola, Uitto & Kaunisto 2006: 184.) Välittämisen etiikka huomioi siis myös tutkijan itsensä, ja näin ollen meidänkin tulee työtämme tehdessämme pohtia omia motiivejamme ja arvojamme niin, että toimimme mahdollisimman tasa-arvoisesti huomioiden sekä yhteistyökumppanin, että hankkeen asiakkaiden näkökulman. Meidän tulee huomioida, millaista tietoa on oikeudenmukaista ja tarkoituksellista tuottaa. Kaikkea tietoa ei ole tarkoituksellista julkaista lopulliseen Internet-sisältöön, mutta asiakkaille on kuitenkin taattava mahdollisuus päästä heidän tarvitsemansa tiedon äärelle.

5 Aineiston keruu

Opinnäytetyö toteutettiin monimuotoisena. Työn kirjallinen osio palvelee työprosessin kuvauksena. Opinnäytetyöprosessissa eniten aikaa kului tehtyjen haastatteluiden suunnitteluun ja toteuttamiseen. Haastatteluiden pohjatyön ja toteuttamisen lisäksi keräsimme tutkittua tietoa aiheesta ja kokosimme opinnäytetyötä palvelevista tutkimustuloksista tiivistelmät, joita käytimme muun työskentelyn pohjana. Tiedonhakutyön lisäksi olimme puhelimitse ja sähköpostitse yhteydessä yhteistyökumppaneihin. Lisäksi osallistuimme yhteistyökumppanien toimintaan ja tapasimme heitä niin että esittelimme heille työmme edistymistä, johon he esittivät omia kommenttejaan ja toiveitaan.

5.1 Eettinen näkökulma haastattelujen toteuttamiseen

Tarvitsimme tutkimusluvan Diakonissalaitokselta, sekä tutkimussuostumuksen henkilöitä, jotka tulevat osallistumaan työmme sisällön kehittämiseen. Tutkimussuostumuksessa ilmaistiin selvästi, että kaikilla osallistujilla on oikeus peruuttaa osallistumisensa koska tahansa. Heitä voi myöskään tunnistaa opinnäytetyöstä.

Koska emme suorittaneet mitään varsinaista tutkimusta, tuli meidän huomioida, miten saamme tietoa asiakkaiden kotitilanteesta ja sinne tarvittavasta tuesta, ja kuinka voimme käyttää saamaamme tietoa eettisesti hyödyksi opinnäytetyössä. Kannamme itse vastuun siitä, että tuotamme työllämme yhteistyökumppanille heidän pyytämäänsä tietoa. Meidän tulee myös muistaa että olemme yhä opiskelijoita, emmekä voi esittäytyä alamme ammattilaisina.

Eettisten pohdintojen tukena on toiminut Arja Kuulan teos *Tutkimusetiikka – Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys*. Opinnäytetyön kannalta tärkeä luku oli ”Aineiston hankintaa ja tutkimusaineistoja määrittävät, sekä tutkimuksen luotettavuutta koskevat normit, että ihmisarvon suojelua koskevat normit.” (Kuula 2006: 60.) Lisäksi kohdat, joissa käsiteltiin haastateltavan oikeuksia ja tutkijan velvollisuuksia haastateltaviaan kohtaan olivat tärkeitä. Toinen tärkeä teos eettistä pohdintaa tukemassa oli Johanna Ruusuvuoren ja Liisa Tiittulan toimittama *Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*.

Termi portinvartija on opinnäytetyön kannalta erittäin mielenkiintoinen. Arja Kuulan mukaan portinvartija tarkoittaa eri henkilöitä, organisaatioita tai instituutioita, jotka ovat

yhteydessä aineistonkeruuseen. (Kuula 2006: 144.) Tässä opinnäytetyössä portinvartijana toimivat yhteistyökumppanimme Diakoniaopistolta ja Kidutettujen kuntoutuskeskuksesta sekä Plan Suomen yhteyshenkilö. Käytännössä tämä tarkoitti sitä, että olimme velvollisia informoimaan portinvartijoita opinnäytetyöprosessin etenemisestä säännöllisesti. Meidän oli myös saatava heiltä lupa yhteydenottoihin ja haastatteluihin ennen kuin pystyimme olemaan yhteydessä haastateltaviin.

Oli hyvin tärkeää, että haastateltaville tehtiin selväksi, että tutkimukseen osallistuminen on täysin vapaaehtoista, jotta haastateltava ei pidä kehotusta osallistua tutkimukseen käskynä. (Kuula 2006: 145.) Käyttötarkoitussidonnaisuus tarkoittaa Arja Kuulan mukaan sitä, että tutkimusaineistoa käytetään ainoastaan tutkimukseen, jota varten se on kerätty. Tämä tarkoittaa myös sitä, ettei aineistoa saa luovuttaa viranomaisille tai muille tahoille, jotka tekevät tutkittaviin vaikuttavia päätöksiä. (Kuula 2006: 88.)

Itse haastateltavien osalta on tärkeää, ettemme luovuta heitä koskevia tietoja kellekään eli meillä on heitä kohtaan täydellinen vaitiolovelvollisuus (Kuula 2006: 92). Haastateltavien itsemääräämisoikeus tuli huomioida koko prosessin ajan. Tämä tarkoittaa sitä, että tutkittava päättää itse, mitä tietoja haluaa itsestään tutkijalle antaa. Haastateltavalla on koko ajan säilyttävä valta siihen, mitä tietoja hän haluaa itsestään antaa ja kenelle. (Kuula 2006: 80.) Haastateltavien itsemääräämisoikeutta kunnioitettiin, siten että heillä oli koko prosessin ajan oikeus jättäytyä yhteistyöstä, eikä heitä sidottu mihinkään työskentelyyn tai vastaamaan kaikkiin heille esitettyihin kysymyksiin. Jotta haastateltavat ymmärtäisivät kaikki oikeutensa, olimme informoineet heitä tutkimuksesta ja sen vapaaehtoisuudesta huolellisesti (Kuula 2006: 101–107.). Anonymisoinnilla varmistettiin, ettei haastattelujen arkistointi riko millään tavalla käyttötarkoitussidonnaisuuden ehtoja. Anonymisointi tehtiin kutsumalla jokaista haastateltua vain nimellä haastateltava ja laittamalla perään juoksevan numeron. Lyhennykset olivat H1-H3.

Otimme eettistä pohdintaa tehdessä huomioon myös mahdollisen kulttuurierot, joita luultavasti kohtaisimme haastatteluja tehdessä. Tähän asiaan toi lisätietoa teos Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus (Ruusuvuori – Tiittula 2009). Teoksessa kulttuurierot määritellään eroiksi henkilöiden kokemuksissa ja heidän tavoissaan ymmärtää ja jäsentää todellisuutta. Nämä erot voivat näyttäytyä haastattelutilanteissa niin vahvoina, ettei haastattelun avulla kyetä saavuttamaan haastattelulle asetettuja tavoitteita. Ennen haastattelua haastateltavan tulisi ymmärtää tutkimuksen tarkoitus, tutkimushaastattelun periaatteet ja tutkijan motiivit ennen kuin antaa suostumuksensa osal-

listua haastatteluun. Jos haastattelijalla ei kykene kulttuurierojen takia antamaan haastateltavalle tätä informaatiota kulttuurierot, nousevat tutkimuseettisesti tärkeiksi kysymyksiksi. (Ruusuvaara – Tiittula 2009: 83.)

Haastattelimme opinnäytetyötä varten vain sellaisia vanhempia, joiden kielitaidon tiedettiin luotettavasti riittävän ymmärtämään haastattelun tarkoitus ja sisältö. Juuri tähän tarvitsimme portinvartijoita jotka tunsivat haastateltavat ja tiesivät heidän kielitaitonsa riittäväksi. Silti haastatteluista saatua tietoa käsitellessä meidän tuli olla erityisen tietoisia siitä, että emme voi olla absoluuttisen varmoja siitä ymmärrämmekö me ja haastateltava kysymysten merkitykset samalla tavalla. Kustannussyistä käytettävissä ei ollut tulkkia ja tästä syystä haastateltavien kielitaidon merkitys korostui entisestään. Kävimme yhdessä yhteistyökumppanin kanssa keskustelua siitä että meillä ei ollut tulkkia käytettävissä. Saimme asiasta myös kriittistä palautetta Plan Suomen yhteyshenkilöiltä. Koimme saaneemme haastatteluista tarvitsemamme tiedon ja että molemmat osapuolet tulivat ymmärretyksi. Varmistaaksemme viittauksien todenperäisyyden haastattelut nauhoitettiin ja nauhat säilytettiin analyysivaiheen ajan. Heti kun olimme saaneet analyysin valmiiksi, tuhosimme nauhat.

5.2 Haastattelurungon kokoaminen

Jäsensimme haastattelurungon Inhimillisen toiminnan-mallin ympäristökäsitteen mukaan. Ympäristökäsite pitää sisällään taloudelliset, poliittiset ja kulttuurilliset olosuhteet, jotka vaikuttavat niihin tiloihin, sosiaalisiin ryhmiin, toiminnan muotoihin ja tehtäviin sekä esineisiin, jotka vaikuttavat ihmisen toimintaan. (Kielhofner 2008: 87) Haastattelukysymyksien avulla pyrimme kartoittamaan kaikkia näitä osa-alueita. Suunnittelimme aluksi että haastattelukertoja olisi useampi haastateltavaa kohti. Myöhemmin totesimme järkevämmäksi haastatella kutakin haastateltavaa kerran, koska se sopi paremmin haastateltavien aikatauluihin. Liitteessä 2 on lopullinen haastattelurunko ja liitteessä 3 alkuperäisen suunnitelman mukainen runko. Haastattelurunkojen sisältö on sama, mutta lopullisessa sisällyksessä on tiivistetyimmässä muodossa.

Taloudelliset ja poliittiset olosuhteet eivät nousseet vahvasti esiin kysymyksissä, kun taas kulttuurillisten olosuhteiden ja sosiaalisten ryhmien merkitys toiminnalliseen osallistumiseen nousi tärkeäksi teemaksi kysymysrunkoa tehdessä. Tähän rajaukseen päädyttiin yhteistyökumppaneiden kanssa käytyjen keskustelujen perusteella. Rajaus näkyy haastattelurungossa siten, että se on teemoitettu henkilöhistorian, perheen arjen

ja ajankäytön mukaan. Sosiaalisia ryhmiä käsitelimme sekä perheen sisäisten suhteiden sekä perheen ulkopuolisten ystävyysuhteiden kautta. Haastattelurungon teemoja käsiteltiin kulttuurin näkökulmasta. Tämä johtuu siitä, että käsitellessä mitä tahansa fyysisen tai sosiaalisen ympäristön osa-aluetta, on tärkeä muistaa että kulttuuri ympäristön takana muokkaa ja määrittää sitä (Kielhofner 2008: 96).

Tiloja ja esineitä käsiteltiin lapsen koulunkäyntiin ja kotona tapahtuvaan opiskeluun kuuluvien rutiinien ja materiaalien kautta (valaistus, työtila, laukun pakkaaminen). Kosimme kysymysrunkoon listan toiminnallisista muodoista, jonka kävimme läpi jokaisen haastattelun kanssa. Listan toiminnalliset muodot olivat: harrastukset, perheen yhteinen aika, uni - ja ruokarytmi ja itsestä huolehtiminen sekä arjen hallinta.

Haastattelurungossa korostimme henkilön omien voimavarojen ja haasteiden vaikutusta toimintaan, jotka Kielhofnerin mukaan luovat puitteet toiminnan mahdollistamiseksi (Kielhofner 2008: 86–88). Emme erikseen listanneet haastattelurunkoon, mitä haasteet ja voimavarat voisivat olla, koska toivoimme niiden nimeämisen tulevan haastatettavilta itseltään.

5.3 Haastattelujen toteuttaminen

Haastattelut tapahtuivat yllä mainitun haastattelurungon pohjalta tehtyjen haastattelujen muodossa. Haastateltaviin saimme yhteyden Plan Suomen yhteistyökumppaneidemme kautta. Haastattelut kestivät keskimäärin 41,5 minuuttia. Haastattelutilanteissa toinen meistä toimi haastattelijana ja toinen kirjurina. Näin pyrimme varmistamaan sen, että haastateltavat tulivat oikein ymmärretyksi. Nauhoitimme haastattelut oman aineistoanalyysimme helpottamiseksi.

Haastattelu oli vapaamuotoinen ja siinä käsiteltiin kaikki kysymysrunkon teemat (ks. liite 2). Haastattelut etenivät luontevasti normaalin keskustelun rytmissä ja mielestämme ilmapiiri oli haastatteluissa rento ja mukava. Oman tulkintamme mukaan haastateltavat suhtautuivat haastatteluihin positiivisesti ja osallistuivat niihin mielellään. Pyrimme korostamaan haastatteluissa haastateltavan roolia oman arkensa asiantuntijana.

5.4 Analyysi

Analyysimenetelmänä oli narratiivinen analyysi, jonka avulla peilasimme haastateltavien kokemuksia tuottamastamme materiaalista ja mitä muutoksia he halusivat siihen tehtävän, jotta se muuttuisi toimivaksi kokonaisuudeksi. Haastattelut analysoitiin sekä yksittäisinä tilanteina heti yksittäisen haastattelun jälkeen että kaikkien haastattelukertojen kokonaisuutena. Juuri tätä haastatteluista muodostuvaa kokonaisuutta käytimme hyväksemme työstäessämme alustavaa sisältöä materiaaliin, koska uskoimme sen näin ollen vastaavan parhaiten kohderyhmän tarpeita. Myös kyseistä kokonaisuutta käymme läpi tässä analyysiosiossa.

Opinnäytetyön pääaineistona käytettiin tekemiämme teemahaastatteluja. Sirkka Hirsjärvi ja Helena Hurme määrittelevät teoksessa *Tutkimushaastattelu – Teemahaastattelun teoria ja käytäntö* tutkimushaastattelua tekevän tutkijan tehtäväksi saada haastattelun avulla käsitys haastateltavan ”ajatuksista, käsityksistä, kokemuksista ja tunteista” tai kysyä uskomuksista, arvoista ja kokemuksista. Tutkijan lähestymistapaa näihin teemoihin määrittää hänen oma käsityksensä todellisuudesta ja hän valitsee siitä tukevan lähestymistavan. (Hirsjärvi & Hurme 2000: 41.) Teoksessa painotetaan vielä teemahaastattelun olevan puolistrukturoitu haastattelu, jossa kysymykset ovat kaikille samat, mutta vastausvaihtoehtoja ei ole, ja näin ollen haastateltavat voivat vastata kysymyksiin täysin omin sanoin (Hirsjärvi & Hurme 2000: 47).

Haastattelujen sisällön perusteella järkevä tapa analysoida ne, oli narratiivinen analyysi. Narratiivisen analyysin avulla pyritään selvittämään millaisia yleisiä ajatuksia, toimintatapoja, merkityksiä ja asenteita tutkittamaan asiaan liittyy. Narratiivisen analyysin avulla voi selvittää millaisia tuntemuksia ja asenteita kirjallisesta aineistosta esiin nousevat aiheet aiheuttavat kohderyhmässä. (Jyväskylän yliopiston Koppa-tietokanta). Narratiivisen analyysin teimme Taina Ukkosen *Menneisyyden tulkinta kertomalla. Muistelupuhe oman historian ja kokemuskertomusten tuottamisprosessina* teoksessaan esittelemän henkilökohtainen kerronta-käsitteen avulla. Ukkonen määrittelee henkilökohtaisen kerronnan minä-muotoiseksi kerronnaksi, joka pohjautuu henkilön omiin kokemuksiin todellisista tapahtumista. (Ukkonen 2000: 23).

Henkilökohtaisen kerronta -käsitteen lisäksi olemme käyttäneet haastattelun avaamisessa apuna Matti Hyvärisen artikkelia *Kerronnallinen tutkimus* (Hyvärinen 2006). Hyvärisen mukaan kertomuksien avulla ihmiset kommunikoivat keskenään sekä jäsentä-

vät ja rakentavat niiden avulla minäkuvaansa sekä suhteitaan muihin ihmisiin. Kertomukset auttavat ihmistä tekemään omia kokemuksiaan ymmärrettäväksi sekä itselleen, että muille. (Hyvärinen 2006: 1.) Olettamuksemme haastatteluja tulkitessa oli se, että haastateltavien vastaukset perustuvat todellisiin tapahtumiin ja kokemuksiin ja että vastustensa avulla he selventävät itselleen näkemystään asiasta. Uskomme, että haastatteluun osallistuminen oli heille keino jakaa kokemuksiin ja mielipiteitään..

Tutkimuskirjallisuus oli myös tärkeässä asemassa opinnäytetyötä tehdessä. Se toimi haastattelun tulkinnan tukena ja alkuvaiheessa näkökulman luomisessa. Haastattelut muodostivat opinnäytetyön rungon. Ilman haastatteluja emme olisi kyenneet toteuttamaan ideaa tuotettavasta aineistosta.

6 Tulokset

Inhimillisen toiminnan mallin ympäristö-käsite pitää sisällään tilan, esineet, toiminnan muodot ja tehtävät sekä sosiaaliset ryhmät (ks. tarkempi määrittely s. 5). Jokainen haastattelu analysoitiin jaotteleamalla niissä esiin nousseet asiat näiden osa-alueiden mukaan. Ratkaisu tuntui meistä luonnolliselta, ympäristön määrittäessä pitkälti sen missä ja miten ihmisellä on mahdollisuus osallistua itselleen mielekkääseen toimintaan. Ympäristö-käsite pitää sisällään myös henkilön ympäristön mahdollistamat mahdollisuudet ja voimavarat sekä vaatimukset ja rajoitukset (Kielhofner 2009: 86–88). Nostimme siis haastatteluista esiin myös niitä tekijöitä, jotka tarjosivat haastateltaville mahdollisuuksia ja voimavaroja mahdollistaa itselleen ja perheelle hyvä ja toimiva arki. Tarkastelimme myös millaisia vaatimuksia ja rajoituksia ympäristö haastattelujen perusteella haastateltaville tuottaa.

6.1 Aineistoanalyysin tulokset

Ensimmäinen haastateltava (jatkossa H1) luetteli lukuisia itselleen merkittäviä tiloja. Näitä ovat oma koti, sukulaisen koti sekä oma, että lasten koulut, kaupat, perheen yhteisiin harrastuksiin ja lapsen harrastuksiin liittyvät paikat. Nämä paikat ovat vahvasti sidoksissa toiminnallisiin muotoihin ja tehtäviin, joita haastateltava teki. Niihin kuuluivat läksyjen teko, lapsen auttaminen läksyjen teossa, grillaaminen, uiminen, ostoksilla käyminen sekä ruoanlaitto ja ruokailu. Ainoat esineet, jotka haastateltava mainitsi haastattelun aikana, olivat tietokone, televisio, läksyjen tekovälineet ja oppimateriaalit. Näin ollen ne eivät tuoneet lisätietoa haastateltavan ympäristöstä. Haastateltavan mainitsemia sosiaalisia ryhmiä olivat opiskelukaverit, kaverit, sisko perheineen ja lähtömaassa asuvat sukulaiset.

Mahdollisuuksia ja voimavaroja H1:n arjessa haastattelun perusteella ovat perheen selkeät rutiinit, joita noudattamalla kyettiin välttämään kiireen syntyminen ja se, että lapset olivat itsenäisiä arjessaan siitä huolimatta, että perhe oli muuttanut Suomeen vasta kaksi vuotta sitten. Iso voimavara oli myös se, että H1:n sisko asuu lähellä. Haastattelussa korostui myös se, että H1 ja hänen perheensä on hyvin sitoutunut Suomeen jäämiseen ja työskentelivät tavoitteellisesti luodakseen itselleen hyvän tulevaisuuden uudessa kotimaassaan. Lisäksi H1 oli jo löytänyt itselleen tuttavuuksia Suomessa. H1 toi haastattelussa esiin opinnäytetyömme kannalta tärkeän näkökulman ruutuai-

kaan. Hän kuvasi hyvin, miten tietokonetta käytetään ajanvietteen lisäksi yhteydenpitovälineenä lähtömaahan ja sukulaisiin.

Ympäristön vaatimuksista ja rajoituksista H1 nosti kaikkein vahvimmin esiin puutteellisen suomenkielen taidon, ympäristössä jossa valtakielenä on suomi. Se vaikeuttaa hänen osallistumistaan koulunkäyntiin, läksyjen tekoa sekä avustamiseen lapsen läksyjen teossa. Lisäksi esimerkiksi sähköpostiviestejä kirjoittaessaan H1 joutuu turvautumaan siskonsa apuun. Hän on myös huolissaan siitä, ettei tytär pääse jatkamaan opintojaan haluamaansa paikkaan peruskoulun jälkeen huonon kielitaidon takia. Suomi ei tunnu H1:stä vielä kotimaalta ja häntä vaivaa joskus koti-ikävä. Omassa kotimaassaan hän kykenee käymään yhden kerran vuodessa. Hän toivoisi tutustuvansa enemmän kantaväestöön, sillä tällä hetkellä hänellä ei ole lainkaan syntyperältään suomalaisia tuttavuuksia. H1 toivoisi myös, että hänen perheellään olisi enemmän aikaa keskenään, mutta toisaalta korosti myös sitä, että tällä hetkellä hänellä ei paljoa myöskään omaa aikaa. Huolta aiheutti myös se, ettei tytär ollut saanut paljoa kavereita Suomeen muuton jälkeen.

Toisen haastateltavan (jatkossa H2) haastattelussa nousi myös esiin useita tiloja. Nämä ovat oma koti, veljen koti, moskeija ja kahvilat. Hänellä ei ollut yhtä selkeää työpaikkaa ja liikkui paljon pääkaupunkiseudulla työnsä takia. Arkisiksi toiminnan muodoiksi ja tehtäviksi H2 mainitsi työn teon, kahviloissa ja ravintoloissa käynnin, kävelylenkit, television katselun ja keskustelun siinä samalla muiden perheenjäsenten kanssa. Lisäksi hän kertoi joskus pelaavansa videopelejä poikansa kanssa. Esineistä haastattelussa nousi esiin tietokone, televisio, videopelit ja liikennevälineet. Sosiaalisista ryhmistä H2 mainitsi haastattelussa perheen, ystävät ja asiakkaat. H2:n perhe oli uusioperhe, ja lapsi asui haastatteluhetkellä toisen vanhemman luona.

H2:n haastattelussa mainittuja mahdollisuuksia ja voimavaroja arjessa ovat hänen laaja tietoisuutensa Suomesta, koska hän on asunut täällä jo pitkään. Myös hänen perheenjäsenensä tuntevat hyvin suomalaisen kulttuurin. Lapsi on itsenäinen ja hänellä on paljon ystäviä sekä mieluisia harrastuksia. H2 seuraa aktiivisesti poikansa koulunkäyntiä ja pitää huolen, että kaikki on kunnossa. Hän on myös muuten aktiivisesti mukana poikansa arjessa, vaikka he eivät asukaan tällä hetkellä yhdessä. Haastattelussa H2 kuvasi arkeaan lähinnä silloin, kun poika oli asunut hänen luonaan ja rutiineita, jotka heillä silloin olivat. Hän ei uskonut pojan nykyisten rutiinien eroavan paljoa niistä.

Vaatimuksiksi ja rajoituksiksi H2 kertoi sen, että suomalainen aikakäsitys eroaa huomattavan paljon hänen kotimaansa aikakäsityksestä. H2 kuvasi, että kantaväestö on ”kellon orjia”. Hän kaipaakin myös kotimaansa yhteisöllisyyttä ja kertoi, että yleisesti ottaen päivähoitojärjestelmä on maahanmuuttajaperheille todella tärkeä. Tämä johtuu H2:n mukaansa siitä, että useissa kulttuureissa on harvinaista leikkiä lasten kanssa ja he eivät oppisi tarpeellisia sosiaalisia ja motorisia taitoja ilman päiväkodin tukea.

Kolmas haastateltava (jatkossa H3) nimesi itselleen tärkeiksi tiloiksi kodin, työpaikan, lapsen koulun, oman koulunsa, puiston, ravintolat, ystäväperheiden kodit ja Helsingin keskustan. Toiminnallisista muodoista ja tehtävistä hän toi haastattelussa esiin työssä käynnin, muun perheen tukemisen arjessa, yhteisen ajan viettämisen perheen kanssa edellä mainituissa tiloissa (paitsi töissä ja koulussa), rukouksen ja opiskelun. Esineitä H3:n haastattelussa nousi esiin hyvin vähän, ainoastaan tietokone ja televisio. Sosiaalista ryhmistä hän mainitsi perheen, suvun kotimaassa, ystävät, työkaverin ja kuulumisen osaksi uskonnollista yhteisöä.

H3:n mahdollisuuksia ja voimavaroja arjessa olivat tiivis perhe ja heidän yhteinen optimistinen asenteensa tulevaisuuden suhteen. H3 oli hyvin iloinen siitä, että perhe oli kyennyt muuttamaan hänen luokseen Suomeen usean vuoden erillä olon jälkeen. Arkea helpotti se, ettei H3:n tarvinnut enää matkustaa kahden maan välillä. Voimavaroja arkeen toi myös se, että lapsen ja puolison koulut olivat lähteneet Suomessa hyvin käyntiin. H3:n tytär on jo itsenäinen ja huolehtii itse omista menoistaan.

Vaatimuksia ja rajoituksia ovat H3:n mukaan hänen vuorotyönsä. Hän ei työnsä takia pysty aina olemaan auttamassa muita perheenjäseniään käytännönasioiden hoitamisessa. Rajoituksia arkeen luo myös pieni sosiaalinen verkosto. Perheen sukulaisia ei asu lainkaan Suomessa ja muihin ihmisiin tutustuminen on ollut H3:n mukaan vaikeaa. Syyksi tähän hän uskoo suomalaisen aikakäsityksen, joka aiheuttaa paljon kiirettä joustamattomuutensa takia. Myös yhteisöllisyyden puuttuminen suomalaisesta kulttuurista aiheuttaa H3:n mielestä rajoituksia, koska kylään ei esimerkiksi voi mennä hetken miihijohteesta vaan kaikki pitää sopia etukäteen.

Ympäristö (Environment)			
Tila (Spaces)	Esineet (Objects)	Toiminnan muodot ja tehtävät (Occupational forms or tasks)	Sosiaaliset ryhmät (Social groups)
Oma koti Sukulaisten koti Lasten koulu Oma koulu Työpaikka Harrastuksiin liittyvät paikat Kahvila Ravintola Puisto Ostoskeskus Ruokakauppa Moskeija	Tietokone Televisio Videopelit Liikennevälineet Läksyjen tekovälineet Oppikirjat	Työn teko Sosiaalinen kanssakäyminen Läksyjen teko Lapsen auttaminen läksyjen teossa Ruoanvalmistus Ruokailu Grillaaminen Television katselu Ostoksilla käynti Ravintolassa ja kahvilassa käynti Muun perheen tukeminen arjessa Rukoilu	Perhe Suku Ystävät Entinen puoliso Työyhteisö Asiakkaat Uskonnollinen yhteisö

Kaavio 1. Yhteenvedo haastatteluvastausten sisällöstä Inhimillisen mallin ympäristö-käsitteen mukaan. Kaikissa haastatteluissa esiin nousseet teemat merkitty vihreällä.

Mahdollisuudet ja voimavarat	Vaativuudet ja rajoitukset
<p>Asunut pitkään Suomessa. Lapsen itsenäisyys. Hyvä yhteys lapseen. Lapsella kavereita. Vanhempi aktiivinen lapsen koulunkäynnin suhteen. Säännöllinen rutiini. Siskon perhe tukena. Löytänyt Suomesta ystäviä. Tavoitteellisuus tulevaisuuden suhteen. Kokee, että lapsella on Suomessa enemmän mahdollisuuksia. Tiivis ja optimistinen perhe. Pystyy ymmärtämään puhutun kielen oman tulkinnan kautta. Koko ydinperhe samassa maassa.</p>	<p>Lapsen jatko-opiskelu epäselvää. Uusioperhe. Erilainen aikakäsitys kuin kantaväestöllä. Kokee ettei Suomessa yhteisöllisyyttä. Vanhemman vuorotyö, ei aina paikalla kun tarvittaisiin. Toisessa maassa asuvien sukulaisten luo pääsee vain harvoin. Kokee kielitaitonsa huonoksi, vaikea tukea lasta läksyissä tai tehdä omia läksyjä. Suomi ei tunnu vielä kotimaalta. Ikävä lähtömaahan. Ei ole löytänyt suomalaisia ystäviä, vaikka tahtois. Kokee että suomalaisiin on vaikea tutustua. Perheen yhteistä aikaa ja vanhemman omaa aikaa saisi olla enemmän.</p>

Kaavio 2. Yhteenveto haastatteluista nousseista mahdollisuuksista ja voimavaroista sekä vaatimuksista ja rajoituksista. Kaikissa haastatteluissa esiin nousseet teemat merkitty vihreällä.

Kuten kaavioista nähdään, yhteisiä teemoja ei lopulta noussut haastatteluissa paljon. Kotoutumisen kokemus näyttäytyi hyvin ainutlaatuisena jokaiselle haastateltavalle. Kaikki haastateltavat ilmaisivat ikävöivänsä lähtömaataan ajoittain, mutta eivät kokeneet paluuta sinne ajankohtaisena. Kotoutumisprosessia hidasti tai oli hidastanut heillä kaikilla se, että tutustuminen kantaväestöön koettiin vaikeana. Säännöllinen rutiini ja lapsen itsenäisyys nousivat kaikissa haastatteluissa arjen voimavaraksi. Ne mahdollistivat sujuvan arjen perheissä.

6.2 Tuotettava materiaali: ”Selkoa arkeen”

Opinnäytetyön avulla tuotettavaa materiaalia tullaan työelämässä hyödyntämään siten, että materiaalia voidaan käyttää perustyön tukena. YTY-hanke vastaa materiaalin kääntämisestä muille tarvittaville kielille, jotka valikoituvat myöhemmin. Julkaistu materiaali tullaan välittämään eteenpäin henkilöille, jotka sen tuloksista ovat kiinnostuneita.

Opinnäytetyön palautushetkellä valmiina oleva materiaali (liite 5.) muovautui haastattelujen, yhteistyökumppaneiden kommenttien ja ehdotusten, Inhimillisen toiminnan-mallin ympäristö-käsitteen sekä tutkimusartikkelien pohjalta. Tästä huolimatta opinnäytetyöprosessin aikana tuotettuun materiaaliin jäi iso puute: se ei sovellu koko kohderyhmälle. Jotta materiaalimme soveltuu myös luku- ja kirjoitustaidottomille materiaaliin tulee sisällyttää kellotaulujen lisäksi hyvin konkreettisia valokuvia, jotka kuvaavat päivittäisiä askareita ja ovat sidoksissa ympäristöön ja aikaan (Arvonen & Katva 2013).

Siitä huolimatta että opinnäytetyöprosessin aikana tuottamamme materiaali ei sovellu luku- ja kirjoitustaidottomille, se ei ole käyttökeltontont. Sen teoreettinen tausta on vahva ja sitä on esitelty kohderyhmään kuuluville henkilöille, sekä kohderyhmän parissa työskenteleville ammattilaisille jotka kokivat sen toimivaksi ja tarpeelliseksi. Tuotettava materiaali tulee olemaan yleispätevää, joten sillä ei pystytä puuttumaan perheiden erityisongelmiin, eikä sen ole tarkoituskaan. Materiaalin tarkoitus on auttaa vanhempia jäsentämään arkea. Ohje ei kerro mikä on oikein tai väärin vaan tarjoaa yhden vaihtoehdon arkipäivän kulkuun. Valitsimme materiaalin tulleen esimerkin arjen rytmityksestä ja toiminnoista sen perusteella, että ne nousivat haastatteluissa perheen sujuvaa arkea edistäviksi tekijöiksi ja perheen voimavaroiksi. Tällaisia toimintoja ovat päivittäiset rutinit, yhteiset ruoka-ajat, itsestä huolehtiminen ja leikki- ja harrastustoiminta.

7 Pohdinta

Opinnäytetyön alkuperäisenä tarkoituksena oli tuottaa materiaali jo opinnäytetyöprosessin aikana. Emme kuitenkaan pystyneet tuottamaan yhteistyökumppanin tarpeita vastaavaa materiaalia opinnäytetyöprosessin aikataulun sisällä. Keskustelimme asiasta yhteistyökumppanin, koulun opinnäytetyötä ohjaavan opettajan kanssa ja mietimme asiaa itsenämme tullen siihen tulokseen että työstämme materiaalin loppuun opinnäytetyöprosessin ulkopuolella. Opinnäytetyössä teemme materiaaliin vaadittavan taustatyön ja tuotamme materiaalin sisällön.

Kiinnostuimme opinnäytetyön aiheesta heti kun yhteistyökumppani sitä ehdotti, ja koimme että meillä olisi koulutuksemme kautta aiheeseen jotakin annettavaa ja ennen kaikkea tahdoimme prosessin opettavan meitä myös maahanmuutto ja pakolaistyötä, jonka koemme molemmat paitsi mielenkiintoiseksi, myös ammatillisesti hyvin ajankohtaiseksi, pakolais- ja turvapaikanhakijataustaisen asiakaskunnan kasvaessa. Kyseisiä teemoja ei toimintaterapia opinnoissa juurikaan käsitellä, joten koimme että opinnäytetyöprosessi aiheen parissa rikastuttaisi omaa tietotaitoamme ja oppimista. Meistä oli mielekästä tehdä opinnäytetyö tilauksesta tarpeeseen. Materiaalia jonka tulemme tuottamaan, tullaan jatkossa hyödyntämään kohderyhmän parissa työskentelevien ammattilaisten toimesta, mikä motivoi ja palkitsi meitä prosessin aikana. Materiaalin päätarkoitus on tukea vanhemman osallistumista lapsen oppimiseen kotiloissa.

Plan Suomen Matkalla-hankkeen yhteyshenkilömme loivat meille kontaktit haastateltaviin. Osallistuimme myös Plan Suomen Matkalla-hankkeeseen kuuluviin teemapäiviin perheille ja vanhemmille. Olimme mukana Mustasaaren retkellä ja hankkeen toimintapäivässä Salmisaarella. Salmisaaren tapahtumassa esittelimme sen hetkistä materiaalin aineistoa ja pyysimme paikalla olleilta vanhemmilta palautetta sen sisällöstä. Kysyimme myös millainen ulkoasu lopullisessa julkaisussa olisi heidän mielestään selkein. Saimme esitelmämme jälkeen aineistosta hyvää palautetta ja vanhemmat kokivat sen tarpeelliseksi ja asianmukaiseksi. Tämä lisäsi varmuuttamme siitä että materiaalin sisältö on käyttökelpoista ja vastaa vanhempien tarpeisiin.

Yhteistyö yhteistyökumppanien kanssa sujui koko prosessin ajan hyvin ja saimme yhteistyökumppaneilta paljon tukea työn rajauksessa ja sisällön tuottamisessa. Yhteistyö opetti paitsi kontaktien luomista, myös niiden ylläpitoa. Oli mielenkiintoista tutustua yhteistyökumppanien toimintaan ja ilmiöihin joiden parissa he työskentelevät. Proses-

sin aikana esittelimme opinnäytetyömme eri vaiheita yhteistyökumppaneillemme. Työmme eri vaiheita esitellessä meidän tuli perustella tekemiämme valintoja ja ratkaisuja paitsi yhteistyökumppanille myös itsellemme. Omien valintojen perusteleminen auttoi rajaamaan työtä ja pakotti myös kyseenalaistamaan omia ratkaisujamme, mikä lisäsi varmuutta siitä että olimme tehneet oikeat valinnat.

Opinnäytetyöprosessin aikana tutustuimme laajalti aihealueeseen liittyviin materiaaleihin, tutkimuksiin ja kirjallisuuteen. Prosessi opetti meitä etsimään tietoa sekä löydetyn tiedon tarkoituksenmukaista käyttöä ja lähdekritiikkiä. Vaikka aiheesta löytyi laajalti tutkimuksia tuli meidän valita huolella ne tutkimukset ja teokset jotka palvelivat juuri meidän tavoitteita ja tiedollisia tarpeita.

Koimme opinnäytetyöprosessissa haasteiksi tiukan aikataulun. Kokosimme materiaalin aineiston haastatteluista ja haastatteluiden suhteen olimme aikataulullisesti riippuvaisia haastateltavista, mikä aiheutti sen että materiaalin tuottamiseen käytettävä aika pieni. Saimme kuitenkin analysoitua aineiston laajasti. Itse haastatteluiden toteuttaminen oli mielenkiintoista ja antoisaa. Haastattelemamme henkilöt kertoivat avoimesti arjestaan ja kokemuksistaan, jonka ansioista saimme materiaaliin arvokasta sisältöä ja varmistimme materiaalin olevan kohderyhmälähtöistä ja todellista arkea koskettavaa.

Lopullisen materiaalin tuottamisessa haastavimmaksi koimme selkokielen tekstin ja ulkoasun tuottamisen. Selkokielen suhde toiminnalliseen oikeudenmukaisuuteen kiinnosti meitä jo prosessimme alkuvaiheissa, mikä edesauttoi haastavan työvaiheen läpikäymistä. Lisäksi kielitaidon puute ja miten se estää osallistumasta joihinkin arjen askareisiin, nousi esiin joissakin haastatteluissamme, joten meille oli ehdottoman tärkeää että lopullinen materiaali olisi selkokielineen. Lopullinen materiaali tulee olemaan sellainen että se soveltuu myös luku- ja kirjoitustaidottomien vanhempien käytettäväksi. Materiaalin tuottaminen on opinnäytetyön palauttamisen hetkellä vielä kesken. Tulemme työstämään materiaalin loppuun tämän jälkeen, näin varmistamme että materiaali on yhteistyökumppanin tarpeita vastaava ja kohderyhmälle soveltuva.

Opinnäytetyön kirjallisen osion kokoamisessa haastavaa oli se, ettei opponettien ja yhteistyökumppanin lisäksi kukaan ohjaajista lukenut työtämme kokonaisuudessaan. Kaipasimme työn eri vaiheissa kokonaiskuvaan liittyvää palautetta ja tukea.

Opinnäytetyöprosessi opetti refleктоimaan omaa toimintaamme. Emme pystyneet tuottamaan lopullista materiaalia tavoiteajassa, mutta sitoudumme tavoitteisiimme ja yhteistyöhön yhteistyökumppanin kanssa ja työstämme materiaalin loppuun opinnäytetyön palauttamisen jälkeen. Tämä ei meitä lannistanut vaan tällä varmistamme että olemme tehneet riittävän perusteellisen taustatyön ja voimme olla varmoja että tuottamamme materiaalin sisältö tulee olemaan paitsi yhteistyökumppanin tarpeisiin vastaavaa, myös sellaista kuin itse tahdomme; kohderyhmälähtöistä ja arjessa toimivaa. Olemme tietoisia siitä että paremmalla aikataulutuksella, keräämällä aineiston aiemmin ja varaamalla materiaalin tuottamiseen enemmän aikaa olisimme voineet ehtiä tuottaa materiaalin tavoiteajassa.

Opinnäytetyö on oppimisprosessi ja tämä kokemus opetti miten paljon työtä ja panostusta tämän kaltaisen materiaalin tuottaminen vie ja miten vaativaa on aikataulujen yhteen sopiminen usean eri tekijän kanssa toimiessa. Materiaalin julkaisemisen jälkeen, kun se on otettu osaksi ammattilaisten työtä, olisi hyvä jos materiaalin pätevyyttä ja toimivuutta tutkittaisiin käytännössä.

8 Lähteet

Arvonen Anu & Katva Liisa 2013. Haastattelu 15.10.2013.

Arvonen Anu, Katva Liisa & Nurminen Anne 2010. Maahanmuuttajien oppimisvaikeuksien tunnistaminen. PS-Kustannus. Jyväskylä.

Christensen Charles H 1999. Defining Lives: Occupation as Identity: An Essay on Competence, Coherence, and the Creation of Meaning. American Journal of Occupational Therapy vol 53 nro 6.

Diakonissalaitos 1:

Traumatisoituneiden pakolais- ja turvapaikanhakijalasten ja -nuorten oppimista tuetaan moniammatillisella työmallilla. Helsingin Diakonissalaitos. Verkkodokumentti. <<https://www.hdl.fi/fi/palvelut/kehittamishankkeet/1426-yty-yhteistyon-vahvistaminen>> Luettu 12.12.2012.

Diakonissalaitos 2:

Toimintaa kolmella vuosisadalla. Helsingin Diakonissalaitos. Verkkodokumentti. <<https://www.hdl.fi/fi/toiminta/historia/tarkeita-vuosilukuja>> Luettu 22.10.2013.

Diakonissalaitos 3:

Toimintaa kolmella vuosisadalla. Helsingin Diakonissalaitos. Verkkodokumentti. <<https://www.hdl.fi/fi/ajankohtaista/1652-kidutettuja-on-kuntoutettu-suomessa-20-vuoden-ajan>> Luettu 22.10.2013.

Diakonissalaitos 4:

Kidutettujen kuntoutuskeskuksen toiminta perustuu kansainvälisiin sopimuksiin. Helsingin Diakonissalaitos. Verkkodokumentti. <<https://www.hdl.fi/fi/asuminen-artikkelit/217-toiminta/kidutettujen-kuntoutus-artikkelit/142-taustaa-ja-toiminta-ajatus>> Luettu 22.10.2013.

Githembe Purity Kanini 2009. African Refugee Parent's Involment in their Children's Schools: Barriers and Recommendations for Improvement. University of North Texas. Väitöskirja.

Hautala Tiina, Hämäläinen Tuula, Mäkelä & Rusi-Pyykönen Mari 2011. Toiminnan voimaa. Edita Prima. Helsinki.

Hirsjärvi Sirkka, Hurme Helena 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Gaudeamus. Helsinki.

Huovinen Pentti 2007. Vaikuttavampaan suuntaan. Kansanterveyslehti 7/2007. Kansanterveyslaitos. Helsinki.

Hyvärinen Matti 2006. Kerronnallinen tutkimus.

<http://www.hyvarinen.info/material/Hyvarinen-Kerronnallinen_tutkimus.pdf> Luettu 18.11.2012.

Jyväskylän yliopiston Koppa-tietokanta. Aineiston analyysimenetelmiä. Verkkodokumentti. <<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/aineiston-analyysimenetelmat/>> Luettu 12.12.2012.

Kepa Ry 2013. Vinkkipankki. Verkkodokumentti. <<http://www.gloaalikasvatus.fi/vinkkipankki>> Luettu 30.8.2013.

Korkeala Päivi & Katva Liisa 2013. Haastattelu 5.3.2013.

Katva Liisa 2012. Haastattelu 28.11.2012.

Kielhofner 2008. Model of Human Occupation. 4th Edition. Lippicott Williams & Wilkins. Philadelphia.

Lunden Emily 2012: Refugee Resettlement Through the Lens of Occupational Therapy. Pro Gradu-tutkielma. University of Puget Sound.

Monikko-hanke 2012. Tavoitteena kotoutumisen edistäminen ja syrjäytymisen ehkäisy. Verkkodokumentti. <<http://wanda.uef.fi/tkk/liferay/projektit/monikko/MONIKKO.pdf>> Luettu 30.8.2013.

Nissinen Aulikki 2007: Interventiotutkimusten merkitys terveyden edistämisessä. Kansanterveyslehti 7/2007. Kansanterveyslaitos. Helsinki.

Plan Suomi 1:

Plan Suomi Säätiö. Plan Suomi Säätiö. Verkkodokumentti. <<http://www.plan.fi/fi-FI/tietoa-planista/>> Luettu 12.12.2012.

Plan Suomi 2:

Matkalla-hanke. Plan Suomi Säätiö. Verkkodokumentti. <<http://www.plan.fi/fi-FI/matkalla/>> Luettu 4.6.2013.

Ruusuvuori, Johanna – Tiittula, Liisa (toim.) 2009: Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Selkokeskus. Selkojulkaisun kuvitus. Verkkodokumentti.

< <http://papunet.net/selkokeskus/teoriaa/selkokuvitus.html>> Luettu 2.10.2013.

Socca 2012. Minun muistivihkoni ja Taitovihko. Verkkodokumentti.

<http://www.socca.fi/kehittaminen/maahanmuuttajatyo/minun_muistivihkoni_ja_taitovihko> Luettu 30.8.2013.

Suomen Punainen Risti 2013. Tukea Suomeen kotoutumiseen. Verkkodokumentti.

<<http://www.punainenristi.fi/hae-tukea-ja-apua/suomeen-kotoutumiseen>> Luettu 30.8.2013.

Suomen toimintaterapeuttiliitto ry 2011. Toimintaterapeuttien ammattieettiset ohjeet. Verkkodokumentti.

<<http://www.toimintaterapeuttiliitto.fi/images/stories/ammattieettiset.pdf>> Hyväksytty vuosikokouksessa 16.4.2011. Luettu 10.12.2012.

Syrjälä Leena, Estola Eila, Uitto Miina & Kaunisto, Saara-Leena 2006. Kertomuksen tutkijan eettisiä haasteita. – Jaana Hallamaa, Veikko Launis, Salla Lötjönen & Irma Sorvali (toim.) Etiikkaa ihmistieteille. Tietolipas 211, 181-202. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Townsend Elisabeth & Wilcock Ann A 2004. Occupational justice and client-centred practice: A dialogue in progress. Canadian Journal of Occupational Therapy. Vol. 71 Nro. 2.

Traumatisoituneiden pakolais- ja turvapaikanhakijalasten ja -nuorten oppimista tuetaan moniammatillisella työmallilla. YTY-hanke 2013. Verkkodokumentti.

<<https://www.hdl.fi/fi/toiminta/kidutettujen-kuntoutus/1437-yty-vankempaa-tukea-oppimiseen>> Luettu 5.3.2013.

Ukkonen Taina. 2000. Menneisyyden tulkinta kertomalla. Muistelupuhe oman historian ja kokemuskertomusten tuottamisprosessina. Helsinki: SKS. 2000.

Vaittinen Heidi 2009. Toiminnallinen identiteetti. Käsiteanalyysi Walkerin ja Avantin mukaan. Pro gradu-tutkielma. Jyväskylän yliopisto Terveystieteiden laitos

Virtanen Hannu (toim.) 2002: *Selko-opas*. Kehitysvammaliitto, Oppimateriaalikeskus Opike, Helsinki.

Virtanen Hannu 2009: *Selkokielen käsikirja*. Kehitysvammaliitto, Oppimateriaalikeskus Opike, Helsinki.

Väestöliitto 2013. Monikulttuurisuus. Verkkodokumentti.
<<http://väestöliitto.fi/monikulttuurisuus>> Luettu 30.8.2013.

Whiteford Gail Elisabeth 2005. Understanding the Occupational Deprivation of Refugees. A Case Study from Kosovo. Canadian Journal of Occupational Therapy. Vol 72, no. 2.

Yhdistyneet Kansakunnat. Salman can julistus. 10.6.1994.

Zandkarimi Mina 2013. Maahanmuuttaja perheiden psykososiaalinen hyvinvointi. Luento Metropolia Ammattikorkeakoulussa 11.2.2013.

Haastattelusuostumus

Opiskelemme Metropolia Ammattikorkeakoulussa pääaineenamme toimintaterapia. Haemme tutkimuslupaa opintoihini kuuluvan opinnäytetyön tekemiseksi. Opinnäytetyömme teemme yhteistyössä Helsingin Diakonissalaitoksen alaisuudessa toimivan Kidutettujen kuntoutuskeskuksen ja Diakoniaopiston yhteisen YTY-hankkeen kanssa.

Opinnäytetyömme tavoitteena on löytää keinoja, joiden avulla pakolais- ja turvapaikanhakija vanhemmat voisivat tukea lastensa koulunkäyntiä arjessa. Keinona tähän on tuottaa materiaalia, jonka avulla vanhemmat saavat uusia välineitä tähän. Materiaali tulee olemaan vanhemmille helposti omaksuttavaa ja kiinnostavaa, ja jonka fokuksena on lapsen oppiminen. Toivomme, että materiaalimme avulla koko perhe saa aiempaa voimakkaamman kokemuksen siitä, että heitä tuetaan ja innostetaan toimimaan aktiivisina toimijoina koulumaailmassa.

Tällä haastatteluluvalla pyydämme luvan haastatella teitä opinnäytetyöhömmme liittyen. Kaikki haastattelukysymyksemme liittyvät opinnäytetyöhömmme. Kysymyksiin vastaaminen on vapaaehtoista eikä teidän tarvitse vastata kaikkiin kysymyksiin.

Työntekijöinä sitoudumme noudattamaan voimassaolevia tutkimusaineiston säilyttämiseen ja tietosuojalainsäädäntöön (mm. salassapitosäännökset) liittyviä ohjeita. Tutkimukseen osallistuvalla ei ole odotettavissa kielteisiä seuraamuksia tutkimukseen osallistumisesta. Teillä on myös oikeus jäädä tutkimuksesta pois milloin tahansa. Teitä ei myöskään ole mahdollista tunnistaa materiaalista elleivät he erikseen tätä toivo. Annamme mielelläni tutkimuksesta myös lisätietoja, yhteystiedot alla.

___ / ___ 2013 Helsingissä

Haastateltavan allekirjoitus ja nimenselvennys

Emmi Hallamaa

0503034760

emmi.hallamaa@metropolia.fi

Elina Sihlman

0408489273

elina.sihlman@metropolia.fi

Haastattelurunko

Työntarkoituksen esitteleminen ja haastateltavan roolin selventäminen opinnäytetyö-prosessissa.

Haastateltavan perustiedot + lasten ikä, kouluaste ja koulunkäynti.

Meidän toiminnan tarkoituksen selittäminen.

Työmme lähtökohtien esittely.

Minkälaista tietoa pyrimme haastattelujen avulla saamaan.

- Kokemuseräistä tietoa peilaten haastateltavien omaan historiaan ja arkielämään.
- ”Kulttuurinen oikolukija” (Avautuuko ideamme kohderyhmälle? Onko ideoistamme hyötyä?)
- Haastateltavan elämäntilanteesta riippuen, minkälaisesta tietoa koulunkäynnistä olisi ollut hyötyä silloin kun haastateltava saapui maahan./ Minkälaista tietoa kaipaa juuri nyt.

Kuvaile perheesi arkea lasten koulupäivän päättymisen jälkeen.

- Harrastukset
- Perheen yhteinen aika
- Uni-ja ruokarytmit
- Itsestä huolehtiminen
- Haasteet
- Voimavarat

Toivoisitko saavasi koululta lisätukea? Millaista?

Ruutuaika

Harrastukset

Liikkuminen (koulumatkat, ystävien luo, harrastuksiin..)

Arjenhallinta (Kiire ? Perheen sisäinen aikataulutus)

Unirytmi

Ensimmäisen tapaamiskerran haastattelurunko

Teemana:

Työntarkoituksen esitleminen ja haastateltavan roolin selventäminen opinnäytetyöprosessissa.

Kesto: max 1 tunti.

Haastateltavan perustiedot + lasten ikä, kouluaste ja koulunkäynti.

Meidän toiminnan tarkoituksen selittäminen.

Työmme lähtökohtien esittely.

Minkälaista tietoa pyrimme haastattelujen avulla saamaan.

- Kokemusperäistä tietoa peilaten haastateltavien omaan historiaan ja arkielämään.
- "Kulttuurinen oikolukija" (Avautuuko ideamme kohderyhmälle? Onko ideoistamme hyötyä?)
- Haastateltavan elämäntilanteesta riippuen, minkälaisesta tietoa koulunkäynnistä olisi ollut hyötyä silloin kun haastateltava saapui maahan./ Minkälaista tietoa kaipaa juuri nyt.

Sen hetkisten ideoiden esittely, palautetta visuaalisesta ilmeestä/ymmärrettävyydestä.

Toisen tapaamiskerran haastattelurunko

Teemana: Perheen arki kouluajan ulkopuolella

Kesto: max 1 tunti.

Kuvaile perheesi arkea lasten koulupäivän päättymisen jälkeen.

- Harrastukset
- Perheen yhteinen aika
- Uni-ja ruokarytmit
- Itsestä huolehtiminen
- Haasteet
- Voimavarat

Toivoisitko saavasi koululta lisätukea? Millaista?

Kolmannen tapaamiskerran haastattelurunko

Kesto: max 1 tunti

Teemana: Ajankäyttö

Ruutuaika

Harrastukset

Liikkuminen (koulumatkat, ystävien luo, harrastuksiin..)

Arjenhallinta (Kiire ? Perheen sisäinen aikataulutus)

Unirytmi

HUOM !

Toinen ja kolmas tapaamiskerta voidaan yhdistää, jos se palvelee paremmin.

Neljännän tapaamiskerran haastattelurunko

Kesto n.30 minuuttia

Teemana: Lopullinen työn esittely

Palautteenanto mahdollisuus, vielä viimeisiä muutoksia varten.

Huom!

Haastattelurunko ja aikataulu joustava, tapaamiskertojen määrä voi vaihdella kahdesta neljään, riippuen sisällöstä.

Teemme teemahaastattelun, vapaamuotoisena keskusteluna, haastattelua ei nauhoiteta, ellei haastateltava sitä erikseen toivo.

Haastateltavia suojaa anonyymiteetti, aineisto tullaan anonymisoimaan siten ettei haastateltavia pysty tunnistamaan aineistosta.

KUVA

Aamuaskareista

Kuvaa tukeva/selventävä teksti

KUVA

Kotiinpaluusta

Kuvaa tukeva/selventävä teksti

KUVA

Päiväaskareista

Kuvaa tukeva/selventävä teksti

KUVA

Ilta-askareista

Kuvaa tukeva/selventävä teksti

Aamu:

Herääminen hyvissä ajoin ennen koulun alkua.
Aamutoimet.
Päivän lukujärjestyksen lukeminen/koulupäivään orientoituminen.
Kouluun lähtö. Säänmukainen varustautuminen.

Koulusta kotiin palaaminen:

Välipala näläntunteen mukaan.
Vapaa-aikaa kaverien ja harrastusten parissa.
Päivä lepo.
Läksyjen teko.

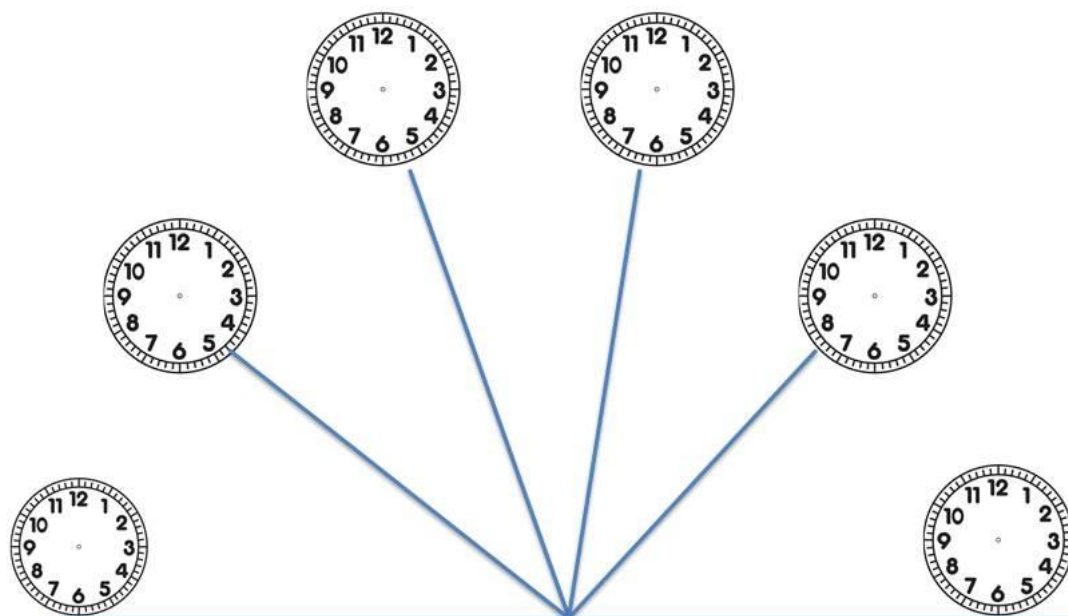
Myöhäinen iltapäivä:

Läksyt (jollei aiemmin tehty)
Päivällinen.
Perheen yhteinen aika.
Harrastuksia.

Ilta:

Kotiintulo ajat.
Iltatoimet.
Ei läksyjen tekoa tai tietokoneella oloa.
Rauhoittuminen.
Nukkumaanmeno.

Kellojen alapuolelle, "lohkoihin" samat tekstit kuin edellisessä diassa.
Kellotaulut aseteltu auringonrytmin mukaan. (Nousu ja lasku)

Aamu

Varaa tarpeeksi aikaa aamutoimille: herääminen, peseytyminen, pukeutuminen ja aamupala.

Varmista että lapsesi tekevät aamutoimet.

Huolehdi että lapsella on sähän sopiva vaatetus.

Sähän sopiva vaatetus tarkoittaa että vaatteet eivät ole liian kuumat tai kylmät.

Koulun jälkeen

Lapsen on hyvä syödä välipalaa koulun jälkeen jos hänellä on nälkä.

Huolehdi että lapsesi tekevät läksyt.

Lapsi saa käyttää tietokonetta, huolehdi että tietokone ei ole ainoa toiminta.

Myöhäinen iltapäivä

Huolehdi että lapsesi ovat tehneet läksyt ennen iltaa.

Koko perhe syö yhdessä.

Leiki lastesi kanssa. Leikki on lapselle tärkeää. Leikki opettaa lasta.

Huolehdi että lapsi lähtee ajoissa harrastuksiin.

Rentoudu. Rentoutuminen tarkoittaa leppäämistä, harrastuksia ja ystävien tapaamista.

Ilta

Huolehdi lapsen kotiintuloajoista.

Koululainen tarvitsee tarpeeksi unta.

Tietokoneella pelaamista tai television katselua ei suositella ennen nukkumaan menoa, koska ne häiritsevät nukahtamista.

Läksyjä ei tule tehdä illalla, koska silloin lapsi on väsynyt.

Varmista että lapsi pakkaa seuraavan päivän koulurepun valmiiksi.

Rauhoitu perheen kanssa ennen nukkumaanmenoa.